

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи
УО-61 спеціальності
«Міжнародні економічні
відносини» освітньої програми
«Міжнародні економічні
відносини» другого
(магістерського) рівня вищої
освіти

Гурин В.С.

Керівник: к.е.н., доц. Зайцева А.С.

Рецензент:

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
міжнародних
економічних відносин
імені Артура Голікова
Надія КАЗАКОВА

«_____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Гурина Владислава Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Сучасний стан та перспективи розвитку фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції»

Керівник роботи к.е.н., доц. Зайцева А.С.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «03» 02 2023 року № 4002-5/248.

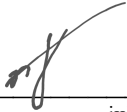
2. Строк подання студентом роботи 30.11.2023

3. Перелік питань, які потрібно розробити: окреслити основні аспекти соціального захисту населення; визначити роль фінансування в системі соціального захисту населення; визначити методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту; провести аналіз основних джерел фінансування та надати оцінку поточних витрат; проаналізувати вплив євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення; проаналізувати сучасний стан фінансування соціального захисту населення України; визначити механізм фінансування та формування ефективної політики соціального захисту; окреслити перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методичні основи фінансування соціального захисту населення
2	Розділ 2. Сучасний стан фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції
3	Розділ 3. Перспективи розвитку системи фінансового забезпечення соціального захисту в Україні у контексті євроінтеграційних процесів та перспективи розвитку
4	Висновки

5. Дата видачі завдання 01.12.2022

Студент В.С. Гурін
підпис ініціали, прізвище

Керівник роботи А.С. Зайцева
підпис ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. Теоретико-методичні основи фінансування соціального захисту населення	8
1.1. Поняття соціального захисту населення	8
1.2. Роль фінансування в системі соціального захисту населення	12
1.3. Методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту	16
Висновки до першого розділу	20
Розділ 2. Сучасний стан фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції	21
2.1. Основні джерела фінансування та оцінка поточних втрат	21
2.2. Сучасний стан фінансування соціального захисту населення	31
2.3. Аналіз впливу євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення	38
Висновки до другого розділу	44
Розділ 3. Перспективи розвитку системи фінансового забезпечення соціального захисту в Україні у контексті євроінтеграційних процесів	47
3.1. Механізм фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції	47
3.2. Перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції	60
Висновки до другого розділу	64
Висновки	65
Список використаних джерел	72

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження. У контексті економічної системи будь-якої країни, необхідно розглядати вагому роль соціального захисту та соціального забезпечення у гарантуванні добробуту громадян. Ця функція набуває особливого значення, особливо для тих, хто знаходиться під загрозою різних соціальних ризиків. Сутність цих аспектів тісно переплітається із соціальною політикою країни та загальним ступенем її розвитку. Серед найсуттєвіших складових цієї системи обов'язково слід виділити фінансове забезпечення. З урахуванням сучасних викликів та фінансових обмежень, держава повинна розвивати ефективні механізми соціальної підтримки та забезпечення, які здійснюються за допомогою державної політики.

Соціальний захист населення є невід'ємною частиною сучасної держави, де реалізація соціальних пріоритетів має вагоме значення. Стратегія соціальної політики численних країн Європейського Союзу спрямована на забезпечення стійкого рівня життя, підвищення зайнятості, зменшення нерівності в доходах, підвищення соціального захисту та подолання бідності.

Ступінь вивчення проблеми. Достатньо уваги приділено соціальним цінностям України, ключовій місії України як соціальної держави, а саме - забезпечення громадян гідного життя та соціальною підтримкою у потрібних випадках. Такі вчені як, А. Маршал, Ф. Гайєк, Р. Тітмус, К. Маркс, М. Лоренц, А. Мюллер-Армак, В. Ойкен, Д. Рікардо, Дж. Кейнс, М. Фрідман, Дж. Бьюкенен, Т. Веблен, А. Пігу. Значний внесок у розвиток соціального захисту зробили вітчизняні вчені-економісти: Корнюшина, Е. Лібанова, М. Лукашевич, Г. Назарова, І. Рудкевич, І. Сирота, Т. Семигіна, С. Сіденко, С. Тетерський, Н. Топішко, М. Руженський, П. Шевчук, зокрема присвячені наукові праці таких вчених як: І. Матюшенко, В. Резніков, О. Довгаль, Н. Казакова, Л. Григорова-Беренда, М. Шуба, А. Голіков, І. Шевченко, А. Зайцева, К. Юдаєва, авторами вирішене велике коло питань теоретичного та

методологічного характеру, підіймають питання в контексті того, що Україна, віддавши перевагу стратегії євроінтеграції та приймаючи європейську модель соціального захисту, примушена реалізовувати конструктивні реформи в системі соціального захисту та забезпечення, включаючи їхнє фінансове забезпечення. Вчені у своїх дослідженнях підіймають питання проблем фінансової підтримки, особливості фінансування системи соціального захисту населення в Україні, концептуальні основи значущої ролі держави, спрямовуючи значну частину видатків бюджетів всіх рівнів у цю галузь. Досліджують динаміку змін у фінансуванні соціальних витрат з усіх видів бюджетів України та їх структуру.

Таким чином, орієнтуючись на важливість практичного значення наукових праць авторів, важливо зауважити що перспективи розвитку фінансування сфери соціального захисту населення України досить важлива тема і є потреба у дослідження цього питання.

Мета дослідження – визначення сучасного стану та перспектив розвитку фінансування соціального захисту населення України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- окреслити основні аспекти соціального захисту населення;
- визначити роль фінансування в системі соціального захисту населення;
- визначити методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту;
- провести аналіз основних джерел фінансування та надати оцінку поточних витрат;
- проаналізувати вплив євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення;
- проаналізувати сучасний стан фінансування соціального захисту населення України;
- визначити механізм фінансування та формування ефективної політики соціального захисту;

- окреслити перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції.

Об'єкт дослідження – особливості розвитку фінансування соціального захисту населення України.

Предмет дослідження – особливості соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції.

Використані методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань було використано різноманітні методи дослідження, що спрямовані на глибше розгортання проблеми соціального захисту та фінансування цієї сфери в Україні в контексті процесів євроінтеграції. До найважливіших методів можна віднести наступні: методи наукової абстракції та узагальнення; методи аналізу та синтезу; методи спостереження та порівняння; методи історичного та логічного аналізу; економіко-статистичні методи збору та обробки інформації; методи структурно-функціонального та порівняльного аналізу.

Загалом, цей різноманітний набір методів дослідження дозволив структурувати та проаналізувати інформацію, що в свою чергу сприяло розробці конкретних рекомендацій для подальшого розвитку соціальної сфери України в умовах її євроінтеграційного шляху.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у тезі доповіді «Європейські фінансові установи в Україні та їх вплив на ведення бізнесу». Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. Матеріали XVIII науково-практичної конференції молодих вчених 21 квітня 2023 року. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 148 с.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить 10 рисунків, 4 таблиці. Містить 78 сторінок тексту. Список джерел включає 64 найменувань літератури, з них 45 електронні публікації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Поняття соціального захисту населення

Соціальний захист населення є комплексом заходів, які мають правовий, економічний та організаційний характер і надаються державою для забезпечення життя гідного за сучасними стандартами суспільства та гарантування вільного саморозвитку людини. [26]

Ця система уявляє собою сукупність правових, соціально-економічних та політичних засад, що створюють умови для забезпечення засобів існування двом основним групам населення:

1. Працездатним громадянам, які здобувають матеріальні благополуччя завдяки власній праці, підприємницькій діяльності та економічній незалежності;

2. Соціально вразливим верствам населення, які потребують державної підтримки та гарантій на рівні не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму.

Система соціального захисту включає в себе два основних аспекти:

1. Функціональну систему, яка визначає спрямування та призначення соціального захисту;

2. Інституціональну систему, що включає в себе різноманітні органи та структури, які реалізують соціальний захист. [27]

В Україні система соціального захисту функціонує через різноманітні юридично-організаційні форми. Серед них можна виділити державне соціальне страхування для робітників, службовців прирівняних до них осіб та їх сімей, соціальне страхування та додаткові форми соціального захисту, які фінансуються за рахунок окремих підприємств, фондів і творчих спілок.

Однак, найбільш вагомими аспектами соціального захисту вважаються пенсії (вікові, інвалідні, за вислугу років, у разі втрати годувальника) та

допомоги (у випадках тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів, для дітей з менш забезпечених сімей, багатодітних родин та одиноких матерів, а також на витрати пов'язані із проїздом до санаторіїв та інші види допомоги).

Тобто держава має не лише гарантувати, а й забезпечувати різним групам населення особливий набір соціальних пільг і гарантій, не тільки в ситуаціях ризику або несприятливих умов, але й протягом всього їхнього життя.[28; 29]

Таблиця 1.1

Етапи розвитку соціального захисту

Етап	Час етапу	Характеристика
I	з античних часів до середини 19 ст.	– соціальний захист ґрунтується на принципах самопомоги, сімейного забезпечення та добродійності
II	з середини 19 ст. до 30-х рр. XX ст.	– період активного формування соціального захисту населення; – низький ступінь охоплення системою соціального захисту; – держава майже не бере участі у системі соціального захисту; – поширення набуває розвиток пенсійного страхування; – пенсія розглядається як добавка до засобів існування, яка часто залежала від волі роботодавця; – існувала велика кількість привілейованих верств населення: чиновники, державні службовці, військові тощо
III	з 30-х рр. до початку 90-х рр. XX ст.	– держава бере активну участь у фінансуванні систем соціального захисту; – основний тягар внесків розподіляється між працівниками та роботодавцями; – системою соціального захисту охоплюється майже все населення; – пенсія розглядається не як допомога, а як винагорода за трудову діяльність, що повинна підтримувати належний рівень життя пенсіонера; – свого найвищого розвитку досягає соціальне забезпечення, яке ґрунтується на принципі солідарності поколінь
IV	з початку 90-х рр. і триває досі	– виникає криза фінансування систем соціального захисту, пов'язана з старінням населення в світі; – проходить реформування системи соціального страхування; – дедалі більшої ваги набувають приватні фонди соціального захисту населення; – основний тягар страхових внесків перекладається на працівника

Джерело: таблиця складена автором за матеріалами [2]

Система соціального захисту населення в Україні сформувалася через тривалий період історичного розвитку та залишається в стані постійної адаптації до потреб суспільства.

Історично розвиток системи соціального захисту в Україні можна розділити на кілька основних етапів, кожен з яких характеризується конкретними подіями та досягненнями:

Перший етап (1991–1996): У цей період державна соціальна політика була ще на етапі формування та застосовувалася переважно до окремих груп населення. На даний момент акцент робився на розв'язанні спадкових проблем з минулого.

Другий етап (1996–2000): Прийняття Конституції України 1996 року виділило Україну як соціальну державу і запустило процес формування національної системи соціального захисту. На цьому етапі приймалися нормативні акти, які визначали різні підходи до вирішення питань соціального захисту.

Третій етап (2000–2003): Саме на цьому етапі була створена нормативна база, яка окреслила загальний напрямок системи соціального захисту. Основний фокус робився на соціально вразливих верствах населення.

Четвертий етап (з 2003 року і далі): На цьому етапі активно проводилася реформа законодавства України у сфері соціальної політики з метою наближення до європейських стандартів. Важливим кроком було прийняття Закону України "Про соціальні послуги", який акцентував перехід від системи надання пільг до системи надання соціальних послуг.[30]

Еволюція системи соціального захисту в Україні через призму історичних етапів:

Перший етап (від античних часів до XV століття): Цей період відзначався відсутністю системи соціального захисту, яка була відома нам зараз. Соціальна підтримка полягала в благодійності, де допомагали місцеві церковні спільноти, особливо жебракам, сиротам та інвалідам.

Другий етап (XV–XVIII століття): На цьому етапі Київські Князі активно втручалися в соціальний захист, засновуючи благодійні заклади для тих, хто потребував допомоги. Тут вже прокладався шлях до формування державної соціальної політики, і з'явилися деякі пенсійні виплати для обраних соціальних груп.

Третій етап (кінець XVIII–XIX століття): На цьому етапі став видною зміна з милостинь на благодійність. Держава вже розпочала створювати медичні заклади та притулки для сиріт і безпритульних.

Четвертий етап (кінець XIX–XX століття): На цьому етапі було створено численні сирітські заклади, аптеки, лікарні та домівки для осіб з обмеженими можливостями. Також було активно розвиване державне соціальне страхування, і добротинність з поступовим відходом відходила на другий план.

П'ятий етап (з кінця XX століття до сьогодні): На цьому етапі формується сучасна система соціального захисту. Держава взяла на себе фінансування соціального забезпечення та встановила мінімальну заробітну плату та пенсії. Ухвалено низку нормативно-правових актів, що регулюють систему соціального захисту та забезпечують соціальний захист всього населення, незалежно від їхніх потреб. Також приватні фонди соціального страхування здобувають широкий розвиток на цьому етапі.[2; 30]

У широкому розумінні, соціальний захист визнається як діяльність держави, спрямована на сприяння становленню та розвитку повноцінної особистості, створення умов для самореалізації та самоствердження в суспільстві. У вузькому розумінні - сукупністю економічних і правових гарантій, призначених для забезпечення дотримання основних соціальних прав громадян, включаючи право на працю, освіту, житло, відпочинок, безпечне навколишнє середовище, охорону здоров'я, на належний рівень життя, безпечні умови праці, а також мінімальну заробітну плату, яка не може бути меншою за встановлені норми. Соціальний захист для населення реалізується через дві форми: компенсаційні заходи та запобіжні заходи.[31]

Компенсаційні заходи полягають у наданні допомоги окремим особам або сім'ям, які не мають достатньо коштів для забезпечення собі достойного існування. Запобіжні заходи спрямовані на захист осіб та їх сімей від втрати доходу, пов'язаної з безробіттям, старінням, хворобами, а також сприяють освіті та підвищенню кваліфікації. Соціальний захист може бути наданий у натуральній або грошовій формі. Існують різні теоретичні та методологічні підходи до визначення сутності соціального захисту. Однак, за однією з таких концепцій, соціальний захист визнається як вияв соціальної функції держави, яка включає в себе різні форми взаємодії між державою та населенням, такі як соціальна допомога, соціальні гарантії та соціальне страхування.[5]

Основні державні соціальні гарантії встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень.

До числа основних державних соціальних гарантій належать:

1. мінімальний розмір заробітної платні;
2. мінімальний розмір пенсії за віком;
3. неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
4. розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом [6].

1.2. Роль фінансування в системі соціального захисту населення

Сфера соціального захисту населення відіграє важливу роль в соціально-політичному житті країни як і фінансування соціального захисту в сучасному суспільстві є ключовою складовою для забезпечення благополуччя та гідності населення. Для якісного розвитку системи соціального захисту необхідно забезпечити пріоритетний потік коштів у цьому напрямку. Бюджетні кошти, які є основним джерелом фінансування, є фінансовою гарантією для громадян країни отримувати необхідний рівень соціальних послуг [32].

Однією з ключових функцій держави як правового інституту є захист громадян та створення для них належних умов праці та життя. Органи влади можуть впливати на соціальну сферу, включаючи охорону здоров'я, освіту, спорт та соціальний захист населення.

Бюджет, як основний документ з планування доходів та видатків держави, виступає ключовим інструментом фінансового забезпечення державної соціальної політики. Він є основним джерелом акумуляції державних фінансових ресурсів та визначає можливості реалізації соціальних ініціатив. Від ефективності бюджетної політики напряду залежить стан соціальної сфери країни.

Ефективна бюджетна політика відкриває можливості для впровадження результативних соціальних програм та сприяє високому рівню розвитку населення. Важливо, щоб бюджет служив інструментом не лише фінансової підтримки, але й стратегічного досягнення соціальних цілей, забезпечуючи гідні умови для кожного громадянина.

Протягом усієї історії людства ключовим показником розвитку кожної держави було економічне благополуччя її громадян. Основним завданням держави, представленої органами влади, полягає в забезпеченні соціально-економічного процвітання населення, підвищенні рівня його життя та зростанні показників ВВП і національного доходу – ключових параметрів розвитку національної економіки.

Забезпечення високого рівня життя громадян, стійкого його зростання, створення комфортних умов для життя та праці є невід'ємною частиною економічного процвітання держави.

Органи державної влади приймають комплексні заходи для забезпечення суспільного благополуччя через впровадження державної соціальної політики.[33]

Основними факторами, що визначають недофінансування соціальної сфери, є не лише недостатність державних фінансів і дефіцит місцевих

бюджетів, але й відсутність розроблених новаторських підходів для економіки країни, зокрема, відсутність недержавних коштів.

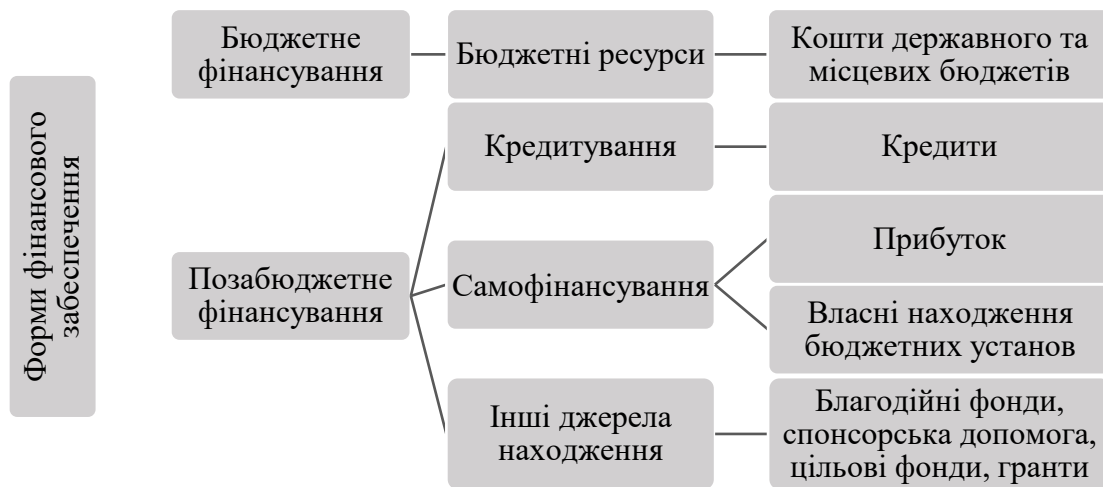

Рис. 1.1. Система фінансового забезпечення соціальної сфери

Джерело: побудовано автором за матеріалами [12]

Такі нетрадиційні джерела, як створення соціальних фондів та залучення приватного бізнесу, грають важливу роль у забезпеченні фінансів соціальної сфери. Фінансове забезпечення соціальної сфери вважається комплексною підсистемою фінансово-кредитного механізму, яка використовується для покриття витрат, впливу на соціально-економічні процеси та управління грошовими фондами. Під фінансовим забезпеченням соціальної сфери розуміється цілісна система організації фінансових відносин, яка включає в себе відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, спрямовані на мобілізацію та розподіл фінансових ресурсів для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні з урахуванням вирішення відповідних завдань, обумовлених соціальними функціями держави [13].

Фінансовий механізм здійснення соціального захисту населення передбачає формування джерел фінансових ресурсів для виконання відповідних програм і заходів, а також обґрунтований вибір методів, форм і інструментів їх використання. У ринковій економіці соціальний захист

населення забезпечується за допомогою фінансових ресурсів всіх економічних агентів: домашніх господарств, суб'єктів господарювання і держави. Незважаючи на різноманітні джерела фінансування соціального захисту населення, головну роль серед них відіграють кошти, що акумулюються у централізованих і децентралізованих фондах фінансових ресурсів держави.[34]

Окрім бюджетних коштів на всіх рівнях, важливим джерелом фінансування соціального захисту населення є кошти соціального страхування, зокрема Пенсійного фонду України. Завдяки коштам системи соціального страхування забезпечується благополуччя більшості громадян після завершення ними активної трудової діяльності та в разі реалізації соціальних ризиків, що можуть призвести до тимчасової чи постійної втрати працездатності.[35] Система фінансування соціальної сфери включає бюджетні та позабюджетні кошти. Позабюджетне фінансування здійснюється за рахунок самофінансування, мобілізації коштів з інших джерел фінансування та кредитування. Україна має обмежений досвід формування інших джерел для фінансування соціальної сфери, таких як спонсорські кошти, фінансування з державних цільових фондів, а також благодійні внески від громадських та благодійних фондів.[34]

Українська система соціального захисту населення вирізняється особливістю фінансування, що ґрунтується на концептуальному та практичному формуванні, де держава відіграє ключову роль, направляючи значну частину бюджетних ресурсів у цей стратегічний сектор. Аналіз динаміки фінансування соціальних витрат з усіх рівнів бюджетів в Україні та їх структури підтверджує, що частка видатків на соціальний захист у загальних бюджетних витратах зростає менш темпом, ніж загальні витрати через стагнацію практично всіх їх компонентів.

Фінансовий розрив між асигнуваннями на соціальний захист населення набуває виразніших рис в грошовому вираженні. Навіть при збільшенні обсягу державних видатків на соціальний захист в Україні в останні роки, багато

видів соціальних пільг та допомоги виявилися неефективними, збільшуючи навантаження на державні фінанси та породжуючи серйозні викривлення в системі соціального захисту.[36]

Для подальшого розвитку сфери соціального захисту важливо реалізувати оптимізацію повноважень з розподілу видатків між органами всіх рівнів. Децентралізація бюджетних коштів та забезпечення місцевих та регіональних органів достатніми доходами для виконання покладених на них обов'язків сприятиме досягненню балансу між регіональними та місцевими бюджетами. Це, в свою чергу, сприятиме оптимізації системи соціального захисту та підвищенню якості життя українського населення.

Держава та місцеве самоврядування виконують ключові функції у забезпеченні умов та стандартів життя громадян, працюючи на досягнення гідного благополуччя через урядові заходи, спрямовані на забезпечення основ сталого розвитку регіонів та запобігання зовнішнім та внутрішнім соціальним загрозам. Розробка ефективної соціальної політики сприяє вирішенню завдань максимізації соціального благополуччя громадян, адже ефективний захист мінімізує соціальні ризики і сприяє стабільності в суспільстві. [3]

1.3. Методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту

Дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту є важливим завданням, яке допомагає розуміти, наскільки ефективно держава або інші організації забезпечують соціальний захист населення та соціальне забезпечення.

У контексті сучасних викликів і трансформацій в економіці та суспільстві, таке дослідження стає особливо актуальним. Воно спрямоване на аналіз різних аспектів фінансування соціального захисту, включаючи видатки, джерела фінансування, а також ефективність витрат та результати, досягнуті за допомогою цих ресурсів.

Аналіз використання фінансових ресурсів для забезпечення соціального захисту вимагає використання різноманітних методів та інструментів, які використовуються для проведення досліджень у цій сфері. Вони дозволяють отримати об'єктивну та докладну інформацію щодо фінансових аспектів соціального захисту, що, в свою чергу, сприяє розробці політики та прийняттю управлінських рішень, спрямованих на поліпшення системи соціального захисту.

1. Аналіз бюджету: Розглянуто динаміку видатків на соціальний захист у державному бюджеті України, включаючи видатки на пенсії, допомогу по безробіттю, медичний захист тощо. Проведено порівняння їх з попередніми роками та з міжнародними стандартами.

2. Аналіз соціальних показників: Вивчено вплив соціального захисту на якість життя населення. Розглянуто показники якості медичного обслуговування, рівень бідності, доступ до освіти та інші фактори соціального добробуту.

3. Дослідження механізму фінансування соціального захисту населення України: Аналізується система та механізм фінансування соціального захисту в Україні, включаючи джерела фінансування, ефективність витрат, та можливість оптимізації фінансових ресурсів для забезпечення належного рівня соціального захисту населення.

4. Аналіз євроінтеграції: Вивчено вплив процесів євроінтеграції на фінансування соціального захисту. (як змінюються правила та стандарти через інтеграцію з Європейським Союзом?)

5. Порівняльний аналіз: Порівняно систему соціального захисту України з іншими країнами, особливо з країнами Європейського Союзу. (які можливості та виклики стоять перед Україною?)

6. Прогнозування: Розроблено прогнози розвитку фінансування соціального захисту в майбутньому, враховуючи євроінтеграційні зміни та демографічні тенденції.

Детально аналізується різноманіття методологічних підходів, що використовуються у наукових дослідженнях соціального захисту населення в Україні. Основний фокус роботи спрямований на розгляд методології проблематики соціального захисту та виявлення новаторських підходів до її вивчення.

В ході аналізу стало очевидним, що глибоке розуміння соціального захисту населення в Україні, зокрема його правової природи та перспектив розвитку, визначається вибором методології наукового дослідження. Враховуючи, що наукові знання виникають на основі теорії пізнання, методологія стає ключовим елементом цього процесу.

Структуровано методологічні засади вивчення соціального захисту, виявлено тенденцію до антропологізації наукового знання, яка активізує використання антропологічних підходів у дослідженні соціального захисту населення.

Захоплюючись принципами об'єктивності та взаємозв'язку з розвитком системи державно-правових явищ, робота глибоко ґрунтується на конкретному та об'єктивному матеріалі. Особлива увага приділяється врахуванню демократичних цінностей, що відображають сучасні тенденції світового розвитку.

У висновках підкреслено, що розмаїття методологічних підходів є ключовим для глибокого розкриття соціального захисту в Україні. Це свідчить про необхідність системного підходу в юридичній науці до розуміння соціального захисту та його значущості у сучасному суспільстві.

Висновки до першого розділу

1. При аналізі економічної сутності понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» виявлено, що ці терміни охоплюють широкий спектр аспектів і застосовуються до всіх категорій населення. В галузі економіки існує дискусія щодо трактування сутності цих понять.

З нашого погляду, «соціальне забезпечення» представляє собою систему організаційно-правових заходів, спрямованих на гарантування матеріальної підтримки громадян у випадку виникнення соціальних ризиків, передбачених законодавством. Ця підтримка надається за рахунок коштів соціального страхування, державного та місцевих бюджетів і інших законодавчими актами визначених джерел.

З іншого боку, «соціальний захист» включає в себе комплекс заходів економічного, соціального та правового характеру, які спрямовані на забезпечення рівних можливостей для громадян з метою підтримки певного рівня життя та допомоги окремим соціальним категоріям населення.

Отже, «соціальний захист» включає в себе сферу «соціального забезпечення» і є більш широким поняттям.

2. Досліджено важливу роль фінансування у забезпеченні ефективності та стабільності соціального захисту населення. Визначено, що забезпечення необхідних фінансових ресурсів є ключовим фактором успішного функціонування соціально-економічних програм та проєктів.

Також при аналізі концептуальних аспектів планування та реалізації витрат, спрямованих на соціальний захист та соціальне забезпечення, ми прийшли до висновку, що успішність витрат у цих галузях суттєво залежить від ефективного планування. Планування фінансових параметрів, пов'язаних із соціальним спрямуванням, базується на аналізі руху доходів та витрат в бюджеті, а також на макроекономічних показниках економічного та соціального розвитку.

На практиці виявлено, що Міністерство соціальної політики України та позабюджетні фонди, такі як Пенсійний фонд та Фонд соціального страхування, виступають ключовими учасниками у реалізації програм соціального захисту та соціального забезпечення.

Аналізуючи організаційно-правові аспекти забезпечення соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, важливо відзначити, що на території України прийнято значну кількість нормативних актів, спрямованих

на забезпечення належного рівня соціального захисту та соціального забезпечення. Проте, сучасна реальність свідчить про те, що ці документи залишаються паперовими і не знаходять практичного застосування. В результаті ми спостерігаємо, що вразливі верстви населення залишаються недостатньо захищеними.

3. Детально розглянуті методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту. З'ясовано, що правильний вибір та ефективне використання цих інструментів визначають результативність соціальних програм та їхній вплив на благополуччя населення. Ефективне фінансування відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та ефективності соціального захисту населення. Визначено, що подальше вдосконалення методів дослідження та оптимізація використання фінансових ресурсів є ключовим завданням для досягнення максимальної ефективності в цій сфері.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Основні джерела фінансування та оцінка поточних втрат

Фінансування програм соціальної політики визначається джерелами, які можна класифікувати на внутрішні та зовнішні. Зовнішні ресурси переважно формуються завдяки співпраці з міжнародними економічними організаціями, що можуть бути як міждержавними, державними, так і недержавними установами, що сприяють реалізації соціальних ініціатив.

Внутрішні джерела фінансування охоплюють багатоаспектну структуру, включаючи бюджетну систему країни та різноманітні позабюджетні джерела. Серед останніх варто відзначити соціальні фонди, які включають страхові фонди, такі як Пенсійний фонд, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також Фонд соціального захисту інвалідів.

Окрім того, внутрішнє фінансування забезпечується державним бюджетом, який спрямовує ресурси на різні види державної соціальної допомоги, пенсії для осіб з особливими потребами, у тому числі військовослужбовців. Також, в рамках державного бюджету фінансуються заклади охорони здоров'я та освіти, що перебувають у сфері державного підпорядкування. Наявність такого внутрішнього фінансування дозволяє також покривати витрати, пов'язані із соціальним захистом тих громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що визначається як один із пріоритетних напрямків у державному бюджеті.[37]

Місцеві бюджети, які фінансують витрати на утримання закладів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, а також надають соціальну допомогу за рішеннями органів місцевої влади.

Фонди, підприємства, організації та установи, які сприяють фінансуванню різних аспектів соціального захисту, включаючи витрати на тимчасову непрацездатність працівників, облаштування робочих місць для інвалідів та утримання відомчих соціальних закладів, таких як поліклініки та дитячі садки.[1]

Визначення «джерело фінансування» базується на розрізненні між фондами бюджетними та позабюджетними. Позабюджетний фонд представляє собою фінансові ресурси з конкретною метою і не входить до складу державного або місцевого бюджету. З іншого боку, бюджетний фонд - це фінансові ресурси також з конкретною метою, але вони включаються до складу відповідного державного чи місцевого бюджету.

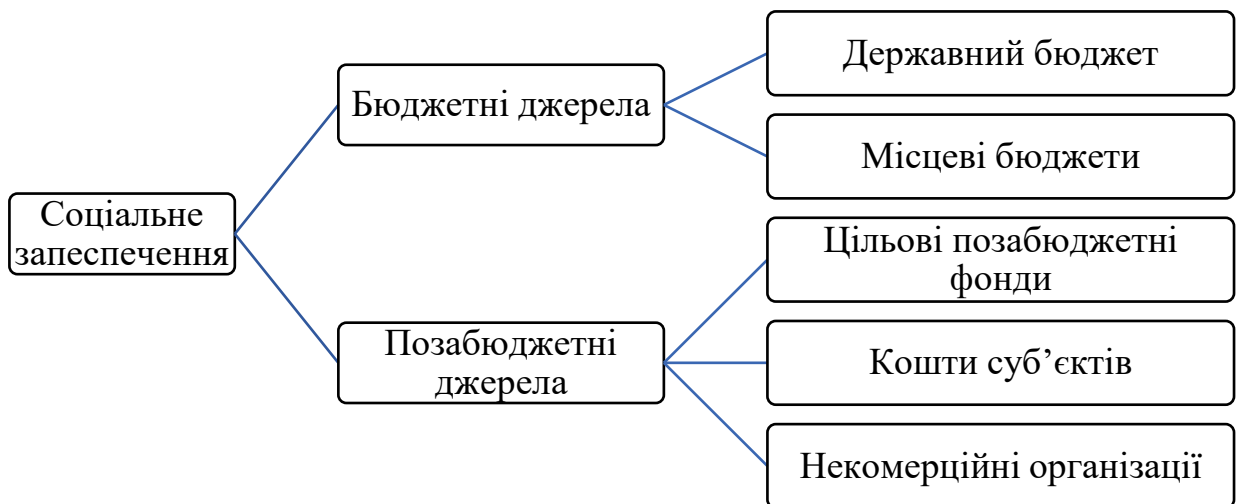

Рис 2.1. Види джерел фінансування соціального забезпечення

Джерело: побудовано автором за матеріалами: [12]

Бюджетне фінансування - це передача коштів з державного або місцевого бюджету без обов'язку їх повернення для здійснення загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування і забезпечення роботи бюджетних підприємств, установ і організацій.

Позабюджетне фінансування - це вид фінансування, який передбачає безповоротну та безвідплатну передачу грошових ресурсів із джерел, які не входять до складу державного або місцевих бюджетів. По суті, це

фінансування, яке здійснюється поза межами офіційного бюджету та не потребує повернення цих коштів. Цей підхід до фінансування означає, що ресурси надходять з інших джерел, не пов'язаних із державними чи місцевими бюджетами.

До бюджетних джерел фінансування соціального забезпечення входять державний бюджет та місцеві бюджети. Ці джерела є основними і відіграють важливу роль у фінансуванні соціального забезпечення, становлячи значну частку в загальному обсязі ресурсів, які виділяються для забезпечення соціальних програм та пільг.

Щодо позабюджетних джерел фінансування соціального забезпечення, до них відносять цільові позабюджетні фонди, кошти суб'єктів господарювання та некомерційних організацій. Ці джерела можуть забезпечити додаткові ресурси для підтримки соціальних програм та ініціатив, окрім того, їх можуть спрямовувати на конкретні цілі або проекти, що потребують фінансування.

Цільові позабюджетні фонди соціального спрямування включають в себе такі організації, як Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України (створений об'єднанням Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності) і Фонд соціального захисту інвалідів.

Цільові позабюджетні фонди відрізняються тим, що їхнє фінансування має чітко визначене призначення і не може бути використане для інших цілей. Вони в деякій мірі доповнюють державний бюджет, але їхні кошти призначені виключно для конкретних сфер, таких як соціальне забезпечення.

Ці фонди формуються завдяки обов'язковим внескам фізичних та юридичних осіб, які встановлені відповідним законодавством, а також завдяки добровільним внескам фізичних та юридичних осіб, коштам з Державного бюджету та іншим доходам. Основним завданням цих фондів є забезпечення реалізації конституційних прав громадян на пенсійне забезпечення, соціальне страхування та охорону здоров'я.[7]

Суб'єкти господарювання відповідають за формування соціальної інфраструктури, розробку програм соціального забезпечення для своїх працівників та фінансування заходів для їх реалізації. Це дозволяє задовольняти матеріальні і духовні потреби працівників.

За рахунок коштів, які надходять від суб'єктів господарювання, також фінансуються різні заходи, такі як виплата компенсацій працівникам за перші п'ять днів тимчасової непрацездатності, витрати на адаптацію робочих місць для інвалідів та утримання соціальних закладів, таких як поліклініки та дитячі садки.[38]

Фінансування соціального забезпечення включає в себе інші джерела, такі як некомерційні організації. Ці організації, як благодійні фонди, громадські об'єднання та недержавні пенсійні фонди, грають важливу роль у фінансуванні та підтримці соціально вразливих груп населення, таких як інваліди, сироти та громадяни пенсійного віку.

Ці некомерційні організації діють на засадах добровільності та збирають кошти для створення фондів та надання фінансової, матеріальної та іншої підтримки. Вони можуть надавати благодійну допомогу у формі одноразових або систематичних внесків, а також приймати на себе витрати на утримання соціальних об'єктів добродійності.[39]

Україна тільки розвиває цей вид діяльності, і частка некомерційних організацій у фінансуванні соціального забезпечення наразі є невеликою порівняно із країнами Європейського Союзу та США. Однак держава підтримує цю ініціативу шляхом надання податкових пільг, звільнень від платежів та субсидій для некомерційних організацій з метою стимулювання їхньої діяльності в галузі соціального забезпечення.[7]

Початок конфлікту в Україні в лютому 2022 року спричинив надзвичайну гуманітарну кризу з руйнівним впливом на населення країни, інфраструктуру та економіку, що призвело до втрат тисяч життів і стало другою найбільшою масовою переміщеністю в Європі з часів Другої світової війни. Згідно з Апеляцією ООН на 2022 рік та останніми даними з 2023 року від УВКБ, в

Україні наразі перебуває понад 8 мільйонів українських біженців та 6,2 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) всередині України (з них 57% становлять жінки та дівчата, та майже 20% – літні люди). Конфлікт залишив без захисту, житла та їжі 17,7 мільйонів осіб (з них 54% – дівчата та жінки), і приблизно 11,1 мільйонів осіб страждають від недоїдання всередині країни.[39]

З моменту початку війни в 2022 році Всесвітній банк, уряд України та Європейська комісія оцінили і повідомили, що сектор соціального захисту та засобів існування втратив близько 50,6 мільярдів доларів США, головним чином через втрату робочих місць, зменшення доходу домогосподарств від заробітної плати, погіршення бідності та зменшення доступності основних потреб, включаючи енергію та їжу. Приблизно 20,6 мільярда доларів США необхідно для відновлення програм соціального захисту та соціальних вигод (таких як допомога в разі втрати годувальника та допомога інвалідам) та збільшення витрат на існуючі програми соціального захисту, що передбачають перевірку права на них (наприклад, пенсії, Державна допомога по безробіттю та гарантована мінімальна інвалідність), що, ймовірно, допоможе вирішити постійно втрачені робочі місця, повернути працездатних людей назад і надати різні гранти для підтримки мобільності, оселення та інших субсидій для заробітку. [7; 40]

Як тимчасовий захід, гуманітарні організації надають багатофункціональну готівкову допомогу (БГД) тривалістю у 3 місяці для ВПО та осіб, постраждалих від конфлікту, щоб покрити базові потреби, за винятком житлових потреб чи підтримки, пов'язаної із захистом, яка підтримується іншими способами. Для більш глибокого розуміння того, як БГД доповнює існуючий соціальний захист та як можуть відбуватися переходи для забезпечення довантаження та коригувань програм соціального захисту в середньостроковому періоді потрібно провести додатковий аналіз.[10]

Рис. 2.2. Структура видатків Зведеного бюджету України у 2021 році

Джерело: побудовано автором за матеріалами [8]

2021 рік (попередній до вторгнення):

1. Соціальний захист та соціальне забезпечення (19,9%): Високий рівень видатків на соціальний захист свідчив про звернення уваги на покращення якості життя населення перед кризою.

2. Освіта (17,0%): Значні видатки на освіту вказують на зусилля у розвитку людського капіталу.

3. Оборона (6,9%): Видатки на оборону були значно меншими в порівнянні з 2023 роком.

Вторгнення Росії в Україну відіграло значущу роль у зміні бюджетних пріоритетів та видатків в Україні, сприяючи збільшенню витрат на оборону та інші сфери. Враховуючи виклики та загрози, які виникли внаслідок агресивних дій Росії, уряд України вжив ряд заходів для забезпечення національної безпеки та обороноздатності.

Ось деякі ключові аспекти, які визначають вплив вторгнення Росії на бюджетні зміни в Україні.

Збільшення видатків на оборону: Військові конфлікти та загроза війни призвели до значного зростання видатків на оборону. Уряд України був змушений спрямовувати додаткові ресурси на зміцнення армії, придбання нового військового обладнання та забезпечення військової інфраструктури.

Реформи у сфері оборони та безпеки: Для ефективного використання бюджетних ресурсів та підвищення обороноздатності, Україна впроваджує реформи у сфері оборони, вдосконалює систему управління та модернізує військовий потенціал.

Підтримка ветеранів та постраждалих: У зв'язку з збільшенням числа ветеранів та осіб, постраждалих внаслідок конфлікту, бюджетні видатки також зростають на програми соціальної підтримки та реабілітації, спрямовані на полегшення їхнього відновлення та інтеграції в суспільство.

Зміни у фінансуванні інших галузей: Високий пріоритет безпеки та оборони призводить до перерозподілу бюджетних ресурсів, що може впливати на інші галузі, такі як освіта, охорона здоров'я чи інфраструктура. Залежно від обставин, це може призвести до змін у фінансуванні різних секторів.

Міжнародна фінансова допомога: Україна отримала підтримку від міжнародних партнерів у формі фінансової допомоги для забезпечення національної безпеки та відновлення економіки. Ці кошти також можуть впливати на бюджетні пріоритети та зміни. Узагальнено, вторгнення Росії в Україну призвело до серйозних перетворень у бюджетних пріоритетах, зміни

у фінансуванні та видатках, спрямованих на забезпечення національної безпеки та обороноздатності.[41]

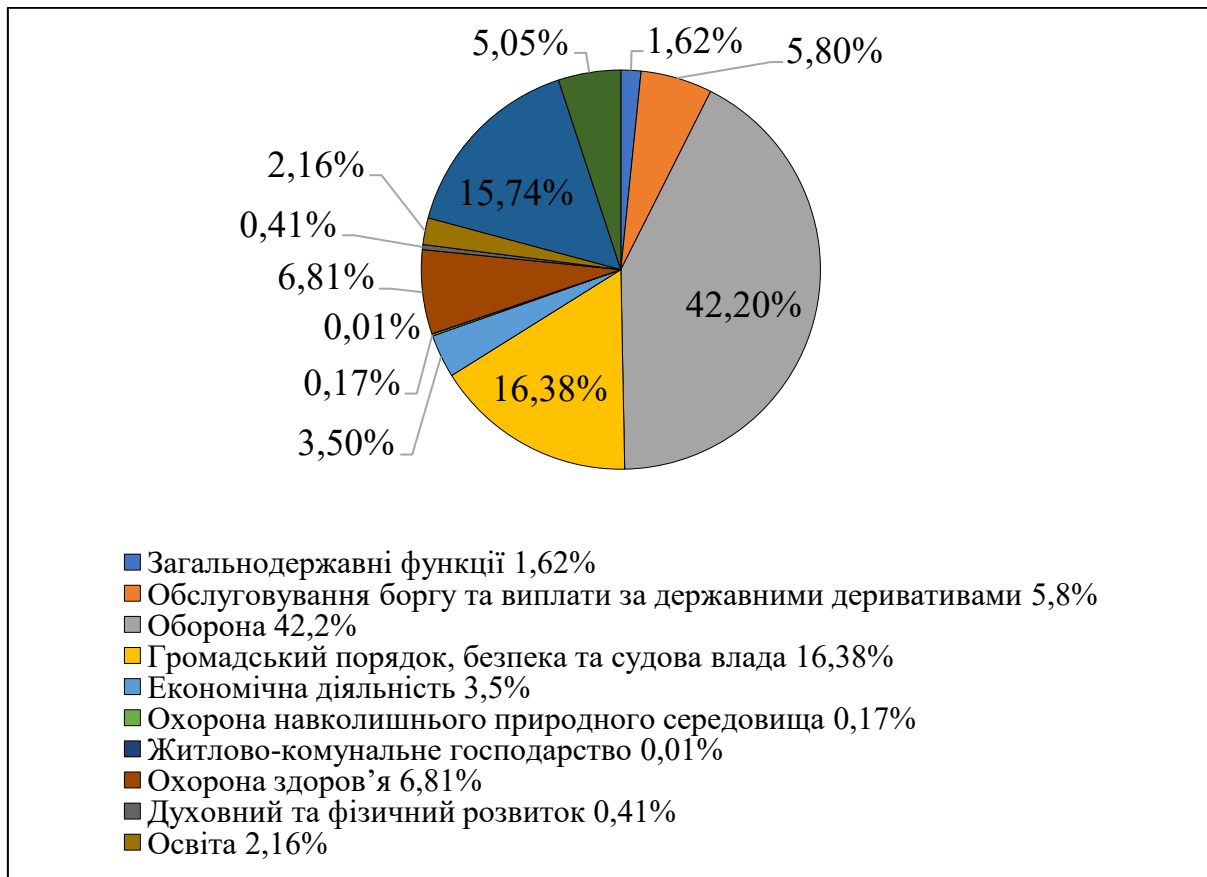

Рис 2.3. Структура видатків Зведеного бюджету України у 2022 році
Джерело: побудовано автором за матеріалами [8]

2023 рік (після вторгнення росії):

1. Оборона (51,6%): Військова оборона стала пріоритетом в контексті конфлікту з росією, що призвело до збільшення видатків у цій галузі.

2. Соціальний захист та соціальне забезпечення (12,9%): Зменшення частки видатків на соціальний захист може відображати виклики, пов'язані з фінансуванням соціальних програм в умовах війни та потреби відновлення соціальної інфраструктури.

3. Освіта (1,5%): Зменшення видатків на освіту вказує на те, що воєнний конфлікт може призвести до значних викликів для освітньої системи.

4. Охорона здоров'я (4,7%): Захист здоров'я населення є важливим завданням у воєнний період, і видатки на цю сферу можуть зрости.

5. Загальнодержавні функції (без обслуговування боргу), Громадський порядок, безпека та судова влада (збереження): Ці видатки залишаються важливими для функціонування держави, незалежно від воєнного конфлікту.

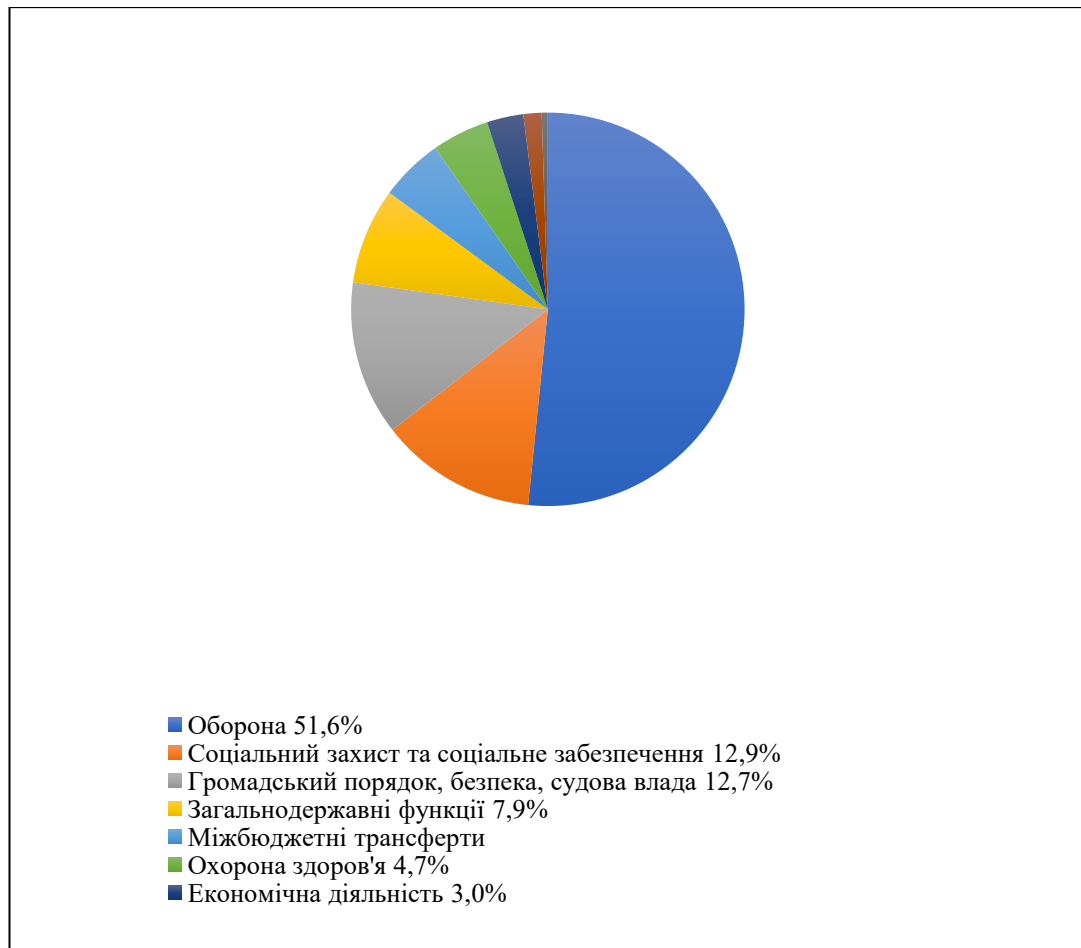

Рис 2.4. Структура видатків Державного бюджету України на 1.09.2023 за найбільш вагомими показниками
Джерело: побудовано автором за матеріалами [8]

Зазначена статистика видатків державного бюджету України вказує на важливі аспекти розподілу фінансових ресурсів в державі. Ця статистика має декілька ключових висновків:

Соціальний захист населення: За рахунок цього видатку, Україна може підтримувати та покращувати соціальний захист свого населення. Це важливо в умовах євроінтеграції, оскільки забезпечення соціальної справедливості та збереження якості життя громадян є пріоритетним завданням.

Оборона: Високий рівень видатків на оборону свідчить про важливість забезпечення національної безпеки, особливо в контексті геополітичних загроз. Проте, важливо забезпечити баланс між обороною та соціальним захистом населення.

Освіта та охорона здоров'я: Інвестиції у освіту та охорону здоров'я є ключовими для соціального розвитку та покращення якості життя. Підвищення видатків у цих галузях може позитивно вплинути на майбутнє населення України.

Загальнодержавні функції та міжбюджетні трансферти: Ефективне управління державою та розподіл фінансових ресурсів між різними рівнями влади також грають важливу роль у фінансуванні соціального захисту. У контексті євроінтеграції, Україна має забезпечити баланс між фінансуванням різних сфер, зокрема обороною, соціальним захистом населення, освітою та охороною здоров'я. Вирішення цих питань є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країни та покращення якості життя громадян.

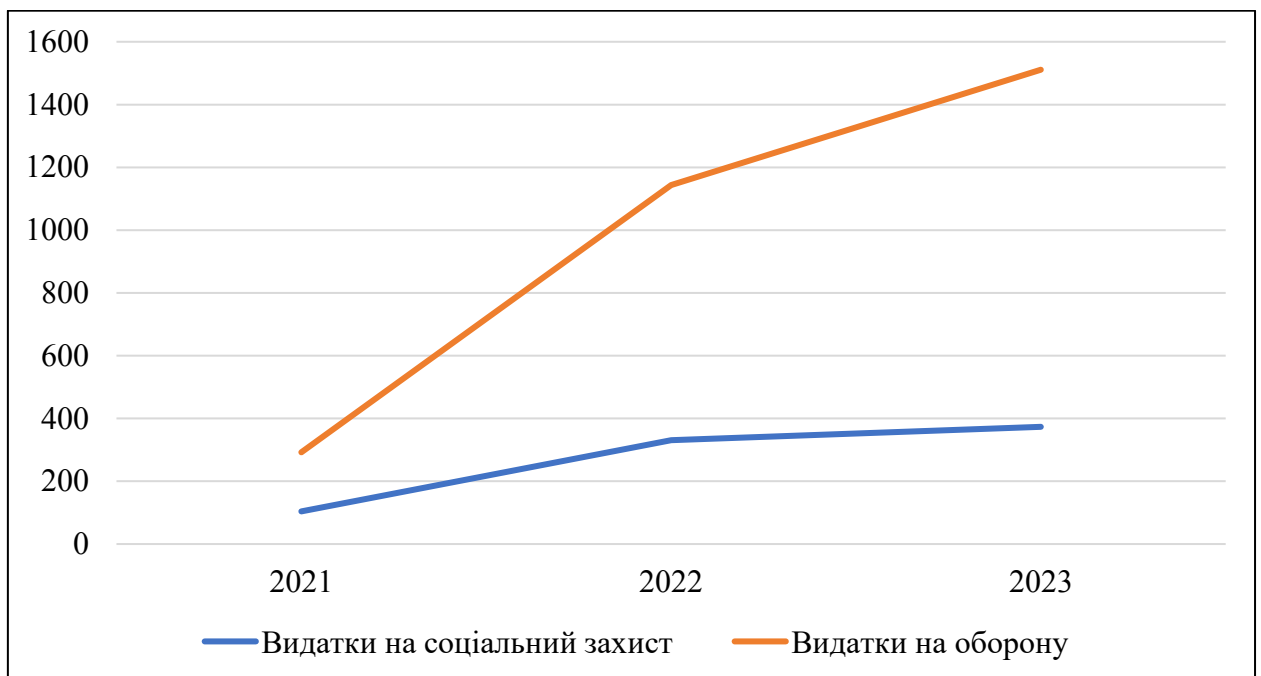

Рис 2.5. Залежність видатків на соціальний захист від інших показників(млрд. грн.)

Джерело: побудовано автором за матеріалами: [11]

Порівняння статистики видатків державного бюджету України в 2021 році та 2023 році свідчить про значні зміни в розподілі фінансових ресурсів в контексті вторгнення росії в Україну:

Підсумовуючи, вторгнення росії в Україну призвело до кардинальних змін у розподілі фінансових ресурсів, де оборона та забезпечення безпеки стали пріоритетами, водночас знизивши частку видатків на соціальний захист, освіту та охорону здоров'я. Ці зміни відображають виклики, пов'язані з воєнним конфліктом, і наголошують важливість ефективного фінансування для відновлення та сталого розвитку країни.

2.2. Сучасний стан фінансування соціального захисту населення

Важливий етап почався 1 лютого 2023 року у шляху України до членства в Європейському Союзі, коли Аналітичний звіт Європейської Комісії був представлений громадськості. Висновок звіту свідчить про те, що увага до соціальних та питань стала не менш важливою, ніж увага, яку приділяли економічним та антикорупційним аспектам. Це свідчить про зростаючу значимість соціальних аспектів у контексті європейської інтеграції країни.

Згідно з пояснювальною запискою до проекту Закону про Державний бюджет, загальна кількість населення України становила 34,5 мільйонів осіб на 1 січня 2022 року, за винятком міста Києва та населених пунктів Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не виконували свої повноваження. Згідно з даними Державної служби статистики, середня чисельність населення у місті Києві станом на січень 2022 року складала 2,95 мільйона осіб, що в загальному розрахунку підвищує загальну чисельність населення України до 37,5 мільйонів осіб, і це без врахування тимчасово окупованих територій на той момент.[16]

Європейський Союз є невідступним у своєму рішучому підтриманні України перед агресією росії, яка була непровокованою та необґрунтованою,

а також перед незаконним анексією території України російською федерацією. ЄС твердо засуджує це порушення міжнародного права.[42]

У сфері фінансової, бюджетної підтримки та гуманітарної допомоги Європейський Союз виявляє активну підтримку. ЄС надає тимчасовий захист українцям, які втікають від війни. Починаючи з початку війни агресії росії, ЄС, його країни-члени та Європейські фінансові установи, в рамках підходу Team Europe, мобілізують до 49 мільярдів євро для фінансової, гуманітарної, екстреної бюджетної та військової підтримки України.

Європейські країни виявили надзвичайне співчуття та солідарність, надаючи безпрецедентну допомогу мільйонам українців, які шукали притулок в їхніх країнах. Не лише забезпечуючи їх соціальними виплатами, але передусім надаючи житло та необхідні ресурси, такі як їжа, одяг, засоби гігієни тощо. За оцінками Світового банку, протягом 2022 року Європейський союз вклав в підтримку українських переселенців від війни суму від 30 до 37 мільярдів євро.[43]

Із звітом від Мінреінтеграції, який надійшов наприкінці грудня 2022 року, стає відомо, що вже понад 4,3 мільйона українців, які постраждали внаслідок війни, отримали фінансову підтримку від різних агентств ООН та інших гуманітарних організацій. Загальна сума грошових виплат перевищила позначку в 1 мільярд доларів США. Дані, представлені Ukraine Support Tracker станом на 20 листопада 2022 року, свідчать про вражаючий обсяг гуманітарної допомоги для України, який склав понад 16,7 мільярдів євро, з чого понад 5,6 мільярда євро надійшло від Європейського Союзу та його країн-членів.

Європейська Комісія виділила 485 мільйонів євро на програми гуманітарної допомоги в Україні, які реалізуватимуться гуманітарними партнерами на місцях. Крім того, до України з країн-членів Європейського Союзу та партнерів через Механізм цивільного захисту ЄС було доставлено понад 84000 тонн гуманітарної допомоги, що оцінюється на суму понад 516 мільйонів євро. До цього входить понад 36 мільйонів євро вартості матеріальної допомоги, такої як притулок, медичне обладнання та

спеціалізоване обладнання для управління ризиками в галузі громадського здоров'я, такими як хімічні, біологічні, радіаційні та ядерні загрози для України через резерви екстреної допомоги.[43]

Європейський Союз успішно координував понад 1700 медичних евакуацій українських пацієнтів для надання їм спеціалізованої медичної допомоги в лікарнях по всій Європі.

Через Механізм цивільного захисту ЄС 20 країн Європи запропонували понад 1300 електрогенераторів для України. На запит Європейської Комісії було виділено понад 156 мільйонів євро для термінового вирішення потреб у секторі енергетики за підтримки Фонду підтримки енергетики України, створеного Енергетичною Спільнотою. Також ЄС мобілізує 30 мільйонів євро для закупівлі 30 мільйонів світлодіодних ламп для України.

Соціальне забезпечення визначено як один із стратегічних пріоритетів у фінансуванні державного бюджету на 2023 рік. Розглядаючи видаткову частину бюджету, можна відзначити значне зростання видатків, підпорядкованих Міністерству соціальної політики, на практично 20 мільярдів гривень порівняно з минулим роком, що становить понад 445 мільярдів гривень на 2023 рік. Це відбулося незважаючи на об'єктивне зниження економічних показників та розмір дефіциту бюджету.[44]

Важливим аспектом впровадження нового бюджету є позитивне переформатування та структурування бюджетних програм, що враховують основні пріоритети Міністерства соціальної політики, розподілені за групами та категоріями отримувачів бюджетних коштів. Загалом було скасовано 15 бюджетних програм, що були чинними у 2022 році, але додано 4 нових, які враховують попередні пріоритети:

1. Соціальний захист дітей та сім'ї;
2. Соціальний захист громадян, які опинилися в складних життєвих обставинах;
3. Підтримка малозабезпечених сімей;
4. Соціальний захист осіб з інвалідністю.

Загальна вартість програм, які були ліквідовані, складає 168,9 мільярдів гривень, тоді як нові програми передбачають видатки на суму 170 мільярдів гривень. Це свідчить про здатність Уряду та Міністерства соціальної політики зберігати стабільне фінансування для соціального захисту уразливих верств населення, навіть при складних економічних умовах.

Проте, важливо враховувати, що ми не маємо точної інформації про те, наскільки це відповідає поточним соціальним потребам або, принаймні, яку частку реальної потреби ці суми задовольняють.

Щодо розміру соціальних виплат на 2023 рік, важливо відзначити, що зростання соціальних стандартів неспівмірне із передбаченим збільшенням індексу споживчих цін. Наприклад, на відміну від практики минулих років, прожитковий мінімум і мінімальна заробітна плата залишаються фіксованими на рівнях, що були затверджені з 1 грудня 2022 року, проте індекс інфляції, визначений Міністерством економіки, планується на рівні 130,6% порівняно з попереднім роком.

Інтеграція системи соціальних послуг, взята за основу країн Європейського Союзу, визначає значний прогрес для України у виконанні своїх соціальних зобов'язань. Це стосується найважливіших аспектів, таких як боротьба з бідністю та деніституціалізацією. Ефективність цього інструменту соціального захисту полягає у забезпеченні індивідуального підходу, вчасній профілактиці та мінімізації наслідків складних життєвих обставин. Розвинена система соціальних послуг дозволяє уникати утриманського підходу, мотивуючи громадян до самостійного повернення.[45]

Українське законодавство визначає, що забезпечення соціальних послуг відповідно до потреб є в компетенції територіальних громад, що відповідає європейській практиці, де оцінка потреб населення ефективно здійснюється на місцевому рівні. Проте, у найближчій перспективі слід розглянути можливості співфінансування цих послуг з Державного бюджету, що сприятиме як швидшій євроінтеграції, так і поверненню українців додому.[15]

В Україні спільно з Міжнародною організацією праці було розроблено три програми гідної праці, включаючи Державну соціальну та цільову програму подолання та запобігання бідності. Основною метою соціального захисту є створення сприятливих умов для вільного особистісного розвитку та реалізації потенціалу для кожного члена суспільства, незалежно від соціального походження чи національної приналежності. Крім того, важливою є мета забезпечення стабільності у суспільстві, що передбачає активні заходи для запобігання соціальної напруги, спричиненої різницею в доходах.

На державному рівні в системі соціального захисту визначаються ключові виклики, такі як недосконалість нормативно-правової бази для реформування системи соціального захисту, потреба у структурних змінах у програмах, спрямованих на підвищення ефективності соціальної допомоги та поліпшення взаємодії різних соціальних програм. Сучасний стан соціального захисту в Україні характеризується різноманіттям пільг, соціальних виплат та послуг, що прямо передбачені законодавством. Значна кількість категорій пільговиків та одержувачів соціальних виплат в Україні, понад 120 та близько 130 відповідно, вимагає ретельного аналізу та оптимізації цього складного пільгового спектру.

Система соціального захисту є однією з найбільших статей бюджету, що відзначає її ключову роль для суспільства. Оптимізація та модернізація соціального захисту може сприяти підвищенню ефективності видатків та покращенню якості життя малозахищених верств населення. Такий комплексний підхід враховує ринкові реалії та сприяє підвищенню соціальних стандартів в Україні. [23]

У рамках проекту Державного бюджету України на 2024 рік передбачено асигнування Міністерству соціальної політики України у розмірі 88 708,3 млн грн на соціальний захист громадян, що опинилися в ускладнених життєвих обставинах. Ця сума перевищує витрати поточного року на 2 610,5 млн грн або на 3 відсотки.

Ці засоби спрямовані на забезпечення виплат майже 800 тис. отримувачам державної соціальної допомоги, зокрема особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, особам без права на пенсію, а також особам з інвалідністю I чи II групи, що потребують постійного стороннього догляду через психічні розлади. Зокрема, буде забезпечено щомісячну грошову допомогу особам, які проживають разом з інвалідами I чи II групи.

Додатково, понад 900 тис. громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, та 12 тис. отримувачів соціальних стипендій отримають підтримку в рамках цих видатків. Надалі продовжиться підтримка українців, що перемістилися з територій, де тривають бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, через невизначеність дати завершення конфлікту, непридатність для проживання житла та інші труднощі. Для цього передбачено механізм виплати допомоги на проживання понад 2 млн внутрішньо переміщеним особам.[46]

Розмір видатків на виплату житлових субсидій та надання пільг громадянам для оплати житлово-комунальних послуг, а також на закупівлю твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у проекті Державного бюджету України на 2024 рік становить 49 908,3 млн грн. Ця сума перевищує аналогічні витрати поточного року на 12 038,1 млн грн або на 32 відсотки, що підкреслює зростаючу роль державної підтримки для 3,2 млн домогосподарств.

Ці кошти призначені для забезпечення громадянського населення доступними умовами для виплати житлових субсидій та отримання пільг, спрямованих на оплату послуг у житлово-комунальному секторі. За рахунок цих фінансових ресурсів також планується забезпечення домогосподарств твердим та рідким пічним паливом, а також скрапленим газом. Це підтверджує визначення державної підтримки як стратегічно важливого елементу в урядовій політиці щодо житлово-комунального сектору.

Зазначена інкрементація у фінансуванні вказує на зростаючу потребу у підтримці громадян в оплаті комунальних послуг, що обумовлено як

загальним зростанням тарифів, так і погіршенням соціально-економічної ситуації окремих шарів населення. Цей підхід визначає важливість державної участі в забезпеченні соціального комфорту та житлового благополуччя українських громадян.

В рамках розробки Державного бюджету України на 2024 рік визначено стратегічний підхід до ефективного управління видатками, спрямованими на надання пільг та житлових субсидій громадянам. У цьому контексті, нова бюджетна програма, що належить до компетенції Пенсійного фонду України, спрямована на забезпечення оперативного фінансування та оптимального використання видатків у цілях соціального захисту.

На підтримку дітей та сімей зазначено суму 27 640,8 млн грн, що відповідає зростанню на 3 відсотка в порівнянні з поточним роком. Ці кошти призначені для надання допомоги понад 1,6 млн отримувачам, зміцнюючи їхній соціальний статус та підвищуючи якість життя.

Важливим етапом стає підтримка малозабезпечених сімей, для чого передбачено збільшення фінансування на 30 відсотків, тобто 20 167,5 млн грн. Зазначено також плани підняти рівень забезпечення прожиткового мінімуму для цільової групи на 10 відсотків, підсилуючи соціальну підтримку працездатних осіб та дітей.

Сума на соціальний захист осіб з інвалідністю та дітей із інвалідністю зросте на 70 відсотків у порівнянні з минулим роком, досягаючи 5 853,9 млн грн. Ці фінансові ресурси спрямуються на повне фінансування протезно-ортопедичних виробів високої функціональності за інноваційними технологіями для забезпечення осіб з інвалідністю, включаючи 2,3 тис. військовослужбовців.

Загалом, враховуючи необхідність надання допоміжних засобів реабілітації для близько 706 тис. осіб та реабілітаційних заходів для 62,9 тис. дітей із інвалідністю, ці кроки визначають напрямок для забезпечення повноцінного соціального захисту цих категорій населення.[46; 47]

2.3. Аналіз впливу євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення

Наразі, на другий рік триває вторгнення росії в Україну, яке стало трагедією з подальшими людськими та економічними наслідками. Потреби України в операційному відновленні та реконструкції є приголомшливими. З метою підтримки надання невідкладних державних послуг Світова група Банку залучила зобов'язання та обіцянки від міжнародної спільноти на суму понад 38 мільярдів доларів США за допомогою різноманітних фінансових інструментів, включаючи позики International Bank for Reconstruction and Development і International Diplomatic Alliance, які гарантовані партнерами, змішане фінансування International Finance Corporation та гарантії Multilateral Investment Guarantee Agency. Понад 90% цього фінансування було забезпечено партнерами розвитку України, які обрали Світовий Банк як канал для надання підтримки.[48]

Станом на 1 жовтня 2023 року було виплачено понад 28 мільярдів доларів США. Ця підтримка дісталася 13 мільйонів українців і допомагає виплачувати зарплату медичним працівникам, працівникам держави та шкіл, пенсії для літніх людей, зарплати державним службовцям та соціальні програми для вразливих верств населення.[49]

Забезпечення відповідної бюджетної підтримки для забезпечення роботи уряду та надання мінімальних життєво важливих послуг є критично важливим, оскільки в іншому випадку відновлення економіки та реконструкція можуть виявитися значно витратнішими, а також більше людей може опинитися в бідності.

Процес відновлення (невідкладні ремонти) повинен відбуватися паралельно з подальшою підтримкою надання важливих послуг, і це становить велику частину нашого поточного акценту. Крім бюджетної підтримки, Україні необхідні невідкладні інвестиції для проведення необхідних ремонтів,

включаючи енергетичну інфраструктуру, дороги, мости, житло, школи та клініки, щоб забезпечити надання послуг.[4]

На сьогодні внутрішній системі соціального захисту населення притаманні наступні основні риси. Це висока ступінь участі цієї системи в функціонуванні держави та слабка участь інститутів громадянського суспільства, особливо самого населення. Це несумісність та неконсистентність нормативно-правових актів, які регулюють діяльність цієї системи, їх невідповідність тенденціям розвитку української та міжнародної практики, що має свій вплив.

Під впливом дефіциту ресурсів у бюджетах всіх рівнів для фінансування заходів соціального захисту.[36]

Недостатнє економічне використання фінансових ресурсів для забезпечення соціального захисту через дублювання функцій різними адміністративними структурами, надмірні витрати, прямі втрати та відсутність ефективного механізму контролю за соціальними переказами на федеральному та регіональному рівнях.

Крім того, соціальний захист населення ґрунтується в основному на соціальному забезпеченні та характеризується недорозвиненістю систем соціального страхування та соціального самозахисту громадян. Існує багато видів і форм соціальних пільг, а також категорій їхніх отримувачів, проте переважаючий порядок надання соціальних пільг ґрунтується на категорійному підході до визначення отримувачів.

Немає обґрунтованих критеріїв та стандартів надання соціальних пільг, адекватних характеру захищених соціальних ризиків, і відсутній ефективний оперативний контроль над виділенням контингентів отримувачів, що забезпечуються вчасно та в обов'язковому порядку.

Розмір пільг є недостатнім для забезпечення доходів населення, а також є обмеженою доступністю та не повністю задоволеною попитом на соціальні виплати.[3]

Демографічно-економічні показники України 2021 р.

Показники	Роки	
	2021	2022
Населення, мільйони	41,3	43,5
ВВП, поточні млрд. доларів США	200,1	155,4
ВВП на душу населення, поточні долари США	4 835,5	3 568,5
Середня тривалість життя при народженні, років	68	69,6

Джерело: таблиця складена автором за даними [4]

ВВП України почав відновлюватися, і ріст став позитивним у другому кварталі 2023 року вперше з часів російської інвазії завдяки активному публічному попиту і помірному відновленню обсягів в секторах, пов'язаних із підтримкою економіки в умовах війни.

Інфляція також помірнішає і становила 8,6% річних на кінець серпня, передусім завдяки зниженню цін на продукти харчування та транспорт, при чому обмежлива грошова політика сприяла цьому спаду. Банки залишаються прибутковими та стабільними, але існують ризики.

У січні-червні 2023 року поточний рахунок України перетворився на дефіцит у розмірі 1,3 мільярда доларів, що викликано високим зростанням імпорту та подальшим звуженням експорту.

Фінансовий рахунок також став від'ємним через більше ніж удвічі зрослі зобов'язання держави. Запаси підтримувалися завдяки передчасній зовнішній допомозі та досягли 40,4 мільярда доларів станом на 1 вересня.

Державні витрати зросли на 67% річних у першому півріччі 2023 року, в той час як податкові надходження зросли лише на 25%, в основному через продовжену економічну неактивність.

Надходження були підтримані коштами від небюджетних установ. Україна задовольнила свої потреби в фінансуванні за рахунок внутрішнього позичання в банках та зовнішньої допомоги, але у 2023 році не вдалися до монетизації.[4]

Розмір основних державних соціальних стандартів України
у 2020-2023 роках

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Мінімальна пенсія	1769	1934	2093
Мінімальна заробітна плата	6000	6500	6700
Прожитковий мінімум	2189	2393	2589
Середньомісячна заробітна плата	14313	14859	18261

Джерело: таблиця складена за даними [9]

Аналіз поданих у таблиці 2.3. даних вказує на те, що розмір мінімальної пенсії в Україні надто низький порівняно з розміром прожиткового мінімуму. Цей дисбаланс яскраво свідчить про дуже обмежений рівень соціального захисту населення в Україні. Світовий досвід показує, що з ростом економічного розвитку країни збільшуються можливості використання грошових трансфертів як одного з інструментів соціального захисту, а з ростом економічного розвитку збільшується роль офіційного сектора економіки, що стає доступним для більшої кількості людей. Це дає можливість докладніше вивчати рівень доходів громадян та оцінювати рівень бідності окремих домогосподарств і в цілому в країні.

Видатки на соціальне страхування, які фінансуються з державних цільових позабюджетних фондів, становлять значну частку від загальних видатків на соціальний захист громадян України. Ця частка постійно зростає, проте потреби найбільш незахищених верств населення в Україні залишаються незадоволеними. Високий рівень бідності в Україні, особливо серед сімей з дітьми та осіб, які не здатні до праці, а також сімей, в яких працюють особи з інвалідністю, свідчить про неефективність підтримки найбільш соціально вразливих категорій населення. Проте варто відзначити, що система соціального захисту в Україні не відповідає європейським

стандартам, як це вказується в аналізі соціальних стандартів і нормативів, таких як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія.[55] Державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються для визначення механізмів реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, закріплених Конституцією України. На їх основі визначаються розміри основних соціальних гарантій, таких як мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія і інші види соціальних компенсаційних виплат. Ці стандарти використовуються для визначення та обґрунтування розмірів видатків державного бюджету України, місцевих бюджетів і державних цільових позабюджетних фондів. Наразі рівень соціальних гарантій в Україні не відповідає європейським стандартам, що вказує на необхідність подальших реформ у сфері соціального захисту населення. [8; 50]

Таким чином, сукупність заходів у сфері соціального захисту та наявні програми соціального спрямування не виявляються ефективними методами для зниження рівня бідності в Україні. Це також означає, що обсяг соціальних трансфертів, спрямованих на зменшення рівня бідності, можна зберегти на незмінному рівні, якщо вони будуть адресними та спрямованими безпосередньо до низькообеспечених верств населення.

В умовах такої ситуації виникає необхідність у глибокому аналізі системи заходів соціального захисту та програм соціального забезпечення для впровадження механізмів, що дозволять надавати соціальну допомогу та іншу соціальну підтримку тим категоріям населення, які безперечно потребують цього.

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити наступні:

1. Надзвичайно високий рівень участі держави в сфері соціального захисту та надзвичайно слабка участь громадян в її функціонуванні.
2. Надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, наданих закладами охорони здоров'я та освіти, що не відповідає їхній якості.

3. Неefективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами та недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення.[53]

Для вирішення вищезазначених проблем можна запропонувати такий комплекс заходів:

1. Впровадження системи раннього виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

2. Модернізація системи соціального обслуговування.

3. Надання пільг в обсязі, достатньому для забезпечення нормального життєдіяльності особи (сім'ї).

4. Підтримка розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтація, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі.

5. Створення придатних умов для функціонування та зміцнення сімей, поліпшення демографічної ситуації, забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок в українському суспільстві.[54]

Забезпечення соціального захисту населення - це процес реалізації функціональних компонентів соціальної безпеки для запобігання можливим загрозам і досягнення максимального рівня соціальної безпеки населення у майбутньому. Основними напрямками цього процесу мають бути:

1. Забезпечення виконання державних соціальних програм, спрямованих на вирішення пріоритетних соціальних проблем регіонів.

2. Реалізація збалансованості та координації їхніх положень з регіональними програмами на етапах формування та здійснення, організація належного контролю над виконанням цих програм.

3. Поліпшення якості розроблення стратегій регіонального розвитку, впровадження нових та ефективних механізмів для подолання соціальних проблем депресивних територій.

4. Організація соціального моніторингу діяльності державних та регіональних органів та органів місцевого самоврядування.[53; 54]

Ці заходи мають сприяти покращенню соціального захисту населення та забезпеченню високого рівня соціальної безпеки в Україні.

Суперечності між прагненнями до євроінтеграції та сучасною реальністю в Україні настільки загострилися, що наразі неминуче вимагають переосмислення національної соціальної політики з метою досягнення високих соціальних стандартів. Розбудова комплексної системи соціального захисту населення та забезпечення ефективного захисту працівників стала актуальною необхідністю. На жаль, протягом всього періоду незалежності України, зусиллями влади не було забезпечено гідного рівня життя та соціальної безпеки для громадян. Суспільство не вдалося сприйняти принципи соціальної справедливості, гармонії та індивідуальності.[52]

Важливою проблемою, яка відзначалася на шляху до успішної реалізації соціальної політики, є недостатнє фінансування у поєднанні з неефективним плануванням та нераціональним розподілом фінансових ресурсів. Статистичні дані чітко вказують на сталий тренд останнього десятиріччя, який полягає у збільшенні бюджетних видатків на соціальні потреби на залишковій основі, а при цьому постійно скорочується їх частка у загальних бюджетних видатках та відносно до ВВП. Ця ситуація суперечить принципам, закріпленим в Конституції, яка наголошує на соціальній спрямованості економіки та важливості забезпечення прав і свобод громадян, розглядаючи їх як найвищу соціальну цінність. З цих причин набуває великого значення пошук ефективних механізмів для планування та здійснення соціальних видатків, враховуючи передовий досвід зарубіжних країн, що може допомогти в повному обсязі реалізувати пріоритети соціальної політики.[51]

Висновки до другого розділу

Згідно з завданням дослідження, у даному розділі були розглянуті три основні аспекти: основні джерела фінансування, вплив євроінтеграційних змін та сучасний стан фінансування соціального захисту населення в Україні.

1. Проведено аналіз основних джерел фінансування та надано оцінку поточних витрат. Аналіз основних джерел фінансування вказує на те, що державний бюджет, соціальні фонди та інші внутрішні ресурси є ключовими джерелами фінансування соціального захисту населення. Значення кожного джерела було оцінено, а поточні витрати проаналізовані з урахуванням різноманітних факторів, таких як інфляція та зміни в економічній кон'юнктурі. Аналіз показав, що бюджетне фінансування соціального захисту населення стикається із викликами через зростання обсягів при нестабільності ефективності соціальних програм. Стратегічні реформи в даній сфері вимагають негайного удосконалення, так як забезпечення адресності соціальної допомоги та підвищення рівня виплат стають ключовими аспектами. Наприклад, для вирішення наслідків війни були впроваджені інноваційні заходи соціального захисту, такі як спрощення умов отримання субсидій на житло, лібералізація умов виплат за безробіття, посилення соціального захисту сімей з дітьми. Проте, фінансування цих програм залишається обмеженим, маючи мінімальний вплив на загальні обсяги бюджету, призначені для соціального захисту населення.

2. Проаналізовано вплив євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення. В контексті євроінтеграційних змін процес інтеграції в Європейський союз впливає на механізми фінансування соціального захисту. Це вимагає адаптації існуючих систем до європейських стандартів та практик. Впровадження цих стандартів може забезпечити додаткові ресурси, але також створити можливості для покращення якості та ефективності системи соціального захисту. Для забезпечення сталого розвитку системи соціального захисту населення України, необхідно удосконалити механізми фінансування, забезпечити ефективне використання ресурсів та враховувати міжнародні стандарти та практики євроінтеграції.

3. Проаналізовано сучасний стан фінансування соціального захисту населення України. Оцінка сучасного стану фінансування соціального захисту

населення в Україні вказує на високий рівень соціальної напруги та нестабільність ефективності соціальних програм. Державний бюджет виявився одним з ключових фінансових джерел, але його обмеженість впливає на якість послуг та рівень соціальної підтримки. Здійснене дослідження вказує на необхідність подальшої оптимізації системи фінансування соціального захисту та впровадження інноваційних рішень. Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що оптимізація системи фінансування соціального захисту населення в Україні є необхідною для забезпечення сталого розвитку. Адаптація до євроінтеграційних змін вимагає системних реформ та використання інноваційних рішень. Для покращення ефективності фінансування рекомендується забезпечити ефективний розподіл повноважень між різними рівнями уряду, підвищити відповідальність та контроль територіальних органів, а також забезпечити додаткові джерела доходів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Механізм фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції

Для формування та впровадження ефективної соціальної політики держава створює відповідні структури у рамках законодавчої та виконавчої влади. Згідно з Конституцією України, право законодавчої ініціативи належить Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів розробляє та вносить на розгляд Верховної Ради України ключові законопроекти, які стосуються стратегії та основних параметрів соціальної політики. Ці заходи мають на меті розвиток соціальної сфери, втілення соціальних програм збереження та відтворення різних аспектів потенціалу громадян.[56]

У відділі парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод громадян відзначається Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Комітет з питань соціальної політики та праці, який діє в складі Верховної Ради України, відповідає за парламентський контроль у сфері соціальної політики.

Спеціалізовані органи виконавчої влади, зокрема Міністерство соціальної політики, виконують ключові функції у вирішенні актуальних соціальних завдань. Їхніми завданнями є реформування систем оплати праці та пенсійного забезпечення, боротьба з бідністю, реалізація програм зайнятості та реабілітації інвалідів, а також впровадження нових рівнів соціального захисту у умовах ринкових відносин.[57]

Органи виконавчої влади на центральному рівні, також до яких залучені питання соціальної політики, включають Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство інфраструктури, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство з питань

надзвичайних ситуацій, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство фінансів, Пенсійний фонд України. Це спільне зусилля різних відомств сприяє ефективному вирішенню нагальних соціальних проблем та забезпечує розвиток соціальної сфери в Україні.[24]

На локальному рівні впровадження соціальної політики є відповідальністю обласних та районних управлінь праці та соціального захисту населення, а також сільських, селищних центрів праці та соціального захисту населення, які функціонують під егідою державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Місцеві органи самоврядування мають значущі повноваження у сфері соціального захисту населення, і це чітко визначено в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні». Виконавчі органи сільських, селищних, та міських рад відповідають за рішення питань, пов'язаних із наданням допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих військовослужбовців, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, організацією для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, а також забезпеченням соціально доступних товарів і послуг.[58]

Закон «Про місцеві державні адміністрації» визначає повноваження місцевих державних адміністрацій у галузі соціального забезпечення та соціального захисту населення. Однією з основних функцій є реалізація державної політики забезпечення соціально незахищених громадян, включаючи пенсіонерів, інвалідів, одиноких непрацездатних, дітей-сиріт, одиноких матерів, багатодітних сімей тощо.

Місцеві адміністрації та органи самоврядування взаємодіють у вирішенні важливих завдань, таких як створення та розвиток ефективної системи соціального захисту населення на локальному рівні. Вони виконують різні функції, але спільно працюють для досягнення загальної мети - покращення якості життя громадян та забезпечення стабільності суспільства. Система

соціального захисту на місцевому рівні визначається важливими стратегічними завданнями, які включають у себе політичні, економічні та соціальні аспекти, спрямовані на зміцнення соціальної держави та розвиток її громадянського потенціалу.[24]

Рис. 3.1. Алгоритм реалізації механізму соціального захисту населення України

Джерело: побудовано автором за матеріалами [25]

1. Розробка соціальної політики на державному рівні: Держава формує відповідні структури законодавчої та виконавчої влади для вироблення та реалізації соціальної політики. Кабінет Міністрів України володіє правом

законодавчої ініціативи, розробляючи ключові законопроекти для затвердження Верховною Радою.

2. Парламентський контроль та Комітет з соціальної політики: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод громадян. Комітет з питань соціальної політики та праці у Верховній Раді визначає напрями розвитку соціальної сфери.

3. Діяльність соціальних міністерств та відомств: На державному рівні функції соціальної політики реалізують соціальні міністерства і відомства, такі як Міністерство соціальної політики. Завдання включають реформування систем оплати праці, боротьбу з бідністю та реалізацію різних соціальних програм.

4. Участь центральних органів виконавчої влади: Органи виконавчої влади, такі як Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство охорони здоров'я та інші, спільно розв'язують проблеми соціальної політики та захисту громадян.

5. Реалізація соціальної політики на місцевому рівні: Обласні та районні Управління праці та соціального захисту населення взаємодіють із сільськими, селищними центрами праці та соціального захисту в рамках державних адміністрацій та місцевого самоврядування.

6. Повноваження місцевих органів самоврядування: Органи місцевого самоврядування, керуючись законом "Про місцеве самоврядування в Україні", рішають питання подання допомоги інвалідам, ветеранам, сім'ям загиблих, організації житла для малозабезпечених громадян та інші аспекти соціального захисту.

7. Взаємодія місцевих державних адміністрацій: Місцеві державні адміністрації реалізують державну політику забезпечення соціально незахищених громадян, створюючи мережу закладів соціального захисту та розробляючи програми поліпшення обслуговування громадян.

8. Стратегічні завдання системи соціального захисту: Система соціального захисту має великий вплив на стабільність суспільства, розвиток людських ресурсів та сприяє добробуту. Її стратегічні завдання спрямовані на досягнення соціальної стабільності та розвитку на всіх рівнях.

В сучасному соціальному захисті розрізняють два основних види – активний та пасивний, які спрямовані на різні аспекти забезпечення населення.

Активний соціальний захист передбачає комплексні заходи для створення нових робочих місць, перенавчання персоналу та збереження існуючих робочих місць. Цей вид захисту акцентує на активній ролі держави у стимулюванні економічного зростання та забезпеченні сталого ринку праці.

Пасивний соціальний захист, з свого боку, фокусується на забезпеченні виплат допомоги та дотацій особам у складних ситуаціях, таких як хвороба чи втрата роботи. Цей механізм сприяє соціальній справедливості та фінансовій підтримці тих, хто опинився у вразливому становищі.

Структура соціального захисту включає чотири рівні, кожен з яких відповідає конкретному рівню гарантій:

1. Базові гарантії: забезпечують особу базовим рівнем захисту в разі хвороби чи старіння. Являють собою обмежений захист, орієнтований на забезпечення мінімального рівня добробуту.

2. Додаткові гарантії: можуть бути факультативними або обов'язковими, в залежності від соціально-економічної політики країни. Спрямовані на поліпшення здоров'я чи утримання, забезпечуючи різні рівні захисту.

3. Прості доповнення: передбачені оподаткуванням і надають можливість збільшити гарантії проти ризиків, таких як госпіталізація чи старіння.

4. Персональний захист: забезпечується персонально за рахунок доходу. Створює можливість додаткового захисту для осіб, які мають достатні фінансові ресурси.

Цей структурований підхід дозволяє країнам раціонально впорядковувати та ефективно впроваджувати соціальні програми для громадян на різних рівнях соціального захисту.[21]

Рис. 3.2. Складові структури соціального захисту населення

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Для повноцінного розуміння механізму фінансування соціального захисту в Україні та визначення недоліків та потреб саме у змінах самого механізму, необхідно розглянути механізми фінансування соціальної сфери в європейських країнах-лідерах. Для порівняння були взяті дві країни: Німеччина та Франція.

У економічно розвинених країнах, наприклад у Німеччині або Франції, високі темпи розвитку та високий рівень фінансування соціального захисту населення, це пов'язано із ефективними моделями та механізмами фінансування.

Система соціального страхування в Німеччині відзначається комплексністю заходів, спрямованих на забезпечення економічного та соціального захисту різних соціальних груп від загроз, таких як нещасні випадки, хвороби, інвалідність, старість, безробіття та втрата годувальника.

Основні напрямки системи соціального захисту Німеччини,
як орієнтири для України

Медичне страхування	Німеччина стала піонером у впровадженні медичного страхування. Система медичного страхування складається з п'яти основних компонентів, включаючи стаціонарне та амбулаторне медичне обслуговування, виробництво медикаментів, фінансування програм для осіб, що не можуть брати участь в обов'язковому медичному страхуванні, і медичне обслуговування на підприємствах.
Пенсійне страхування	Німеччина займає четверте місце в Європі за обсягом виплачуваних пенсій для осіб старше 60 років. Система включає обов'язкове пенсійне страхування, пенсійне страхування від підприємств та приватне пенсійне страхування.
Страхування від безробіття	Фінансування страхування від безробіття здійснюється за рахунок страхових внесків найманих працівників та роботодавців. Страхові внески включають лікарняні каси та складають 6,5% відрахувань, рівномірно розподілені між роботодавцем і працівником.
Страхування від нещасного випадку	Це включає заходи з попередження нещасних випадків, реабілітацію та виплату компенсацій для тих, хто втратив працездатність через нещасний випадок.
Соціальна допомога з материнства	Жінки можуть отримати допомогу з материнства, якщо вони мають страховий та трудовий стаж. Розмір допомоги залежить від заробітної плати жінки перед пологами.

Джерело: таблиця складена за матеріалами [19]

Ця широка система соціального страхування в Німеччині охоплює велику кількість аспектів, включаючи страхування на випадок хвороби, нещасного випадку, необхідності догляду, пенсійне страхування та страхування на випадок безробіття. Вона визначає Німеччину як соціальну державу, яка враховує соціальний захист громадян як один із пріоритетів економічного розвитку.[19]

У Німеччині в сучасний період сім'ї отримують значну фінансову підтримку з метою стимулювання народжуваності та забезпечення ефективного виховання дітей. З 2007 року, замість звичайної допомоги на виховання, введено інноваційну "батьківську допомогу", яка фінансується з бюджету і розрахована на основі доходів сім'ї. Цю допомогу може отримати або мати, або батько, який вирішив взяти перерву у роботі на рік. Розмір допомоги становить 67% від останньої заробітної плати, з урахуванням

податків та відрахувань, але не менше 300 і не більше 1800 євро. Ця програма триває до двох місяців, якщо інший член сім'ї згоден призупинити свою зайнятість. Таким чином, сім'я отримує можливість повноцінно виховувати свою дитину.[59]

Поміж іншими ініціативами забезпечення ефективного виховання була розбудована система догляду за дітьми. Із 2013 року передбачено створення 750 000 місць у яслах для дітей віком до трьох років, що забезпечить опіку третини всіх дітей в Німеччині. Враховуючи потреби родин, діти мають право на місце в дитячому садку від трьох років, а розмір допомоги на дітей складає 154 євро на місяць, зможе зростати з кількістю дітей до 179 євро для четвертої дитини до досягнення 18-річного віку.

Крім того, молоді родини можуть скористатися правом на відпустку для виховання дитини до трьох років, а також можуть працювати на неповний робочий день за наявності таких можливостей на підприємстві.

Ці соціальні ініціативи і визначення Німеччини як демократичної і соціальної держави відображають глибокий розуміння і підтримку принципів соціальної відповідальності та індивідуальних прав громадян, що служить прикладом для світу. Незважаючи на те, що соціальні послуги складають понад 30% від сукупного суспільного продукту, вони доступні лише тим, хто дійсно має на них потребу.

Впровадження ефективної системи соціального захисту – завдання, яке стоїть перед багатьма сучасними державами, і в цьому плані Німеччина визначається як приклад організації соціального страхування. Забезпечення громадян у зв'язку з хворобою, старістю та нещасними випадками є пріоритетною метою соціальних законів.

Одним із країсових інструментів регулювання соціального страхування є Соціальний кодекс, а також ряд окремих законів, націлених на захист конкретних груп населення, включаючи, наприклад, художників. Унікальність німецької системи пенсійного страхування полягає в різних видів пенсій, які надаються залежно від різних умов та критеріїв.

Визначаючи обов'язкове пенсійне страхування, Соціальний кодекс передбачає можливість вибору між системами та гнучкість у визначенні обсягу внесків. Розрахунок страхового стажу враховує періоди, що охоплюють оплату праці та внесків, а також ті, які враховуються при обчисленні пенсії.

Особливу увагу приділяється медичному страхуванню, розглядаючи його як складову системи соціального страхування. Система медичного обслуговування включає різні аспекти, такі як стаціонарне та амбулаторне обслуговування, виготовлення медикаментів, а також програми для осіб, що не можуть особисто брати участь в програмах обов'язкового медичного страхування.

Невід'ємною частиною соціального захисту є допомога громадянам, які опинилися в складних життєвих обставинах. Система соціальної допомоги в Німеччині передбачає надання коштів на забезпечення житла, життя та допомогу особам з особливими умовами життя.

Забезпечуючи інвалідам ряд пільг та прав, Німеччина підкреслює важливість соціальної інтеграції та надання можливостей для повноцінного життя. Звільнення від податків, безкоштовний проїзд та інші пільги сприяють підтримці інвалідів у їхньому повсякденному житті.

Отже, система соціального захисту в Німеччині визначається ретельним підходом до потреб громадян у різних ситуаціях та докладає зусиль для забезпечення всебічного соціального добробуту населення.[20]

Французька система соціального захисту вирізняється своїм унікальним підходом, розташовуючись на перехресті двох концептуальних моделей, які сформувалися в західних суспільствах. Перша модель, відома як «беверіджиська», передбачає державний перерозподіл доходів від заможних до менш забезпечених верств суспільства через систему оподаткування та цільові державні програми. Отже, державна соціальна політика націлена на боротьбу з бідністю на загальному рівні.

Друга модель, відома як «бісмаркська», базується на фінансуванні соціальних програм за рахунок внесків працюючих членів суспільства та

взаємодії виключно з ними. Головна мета цієї моделі - подолання матеріальних та соціальних труднощів серед працездатного населення. Таким чином, першу модель можна охарактеризувати як ліберально-солідарну, в той час як друга - як консервативно-корпоративну. З моменту свого виникнення французька система соціального захисту обрала свою мету, взявши за основу концепцію «беверіджиської» моделі, а її інструменти виконання відзначаються «бісмаркським» характером.

У Франції велику увагу приділяють системі соціального захисту громадян, яка включає в себе ряд ключових аспектів, таких як виплата пенсій, надання допомоги по безробіттю, сімейні та житлові підтримки, а також зусилля у напрямку подолання соціальної ізоляції, включаючи програми допомоги у працевлаштуванні. Ця система виникла та ефективно функціонує завдяки активній участі держави у перші три післявоєнних десятиліттях.

Початковий етап формування системи соціального захисту збігався з успішним розвитком економіки Франції до середини 70-х років, що забезпечило необхідну матеріальну базу для її стабільного функціонування. Цей період був вирішальним для встановлення принципів та механізмів державної підтримки населення в різних сферах його життя.[61]

Система соціального захисту в Франції стала важливим фактором стабільності в суспільстві, де акцент робиться не лише на матеріальній допомозі, але й на розвитку інструментів, спрямованих на інтеграцію безробітних у працю та подолання соціальних викликів. Ця система визначається не лише економічними показниками, але й глибоким соціальним підходом, що сприяє зміцненню соціального капіталу та загальної добробуту громадян.[22]

Франція та Німеччина є двома з великих країн Європи, які мають високий рівень соціального захисту. Однак, вони мають кілька відмінностей у своїх системах соціального захисту.

Система Пенсійного Забезпечення. Франція: Має обов'язкову систему державного пенсійного страхування, яка базується на принципі розподілу.

Також існують факультативні приватні пенсійні плани. Німеччина: Має схожу систему розподілу, але додатково використовує систему капіталізації, де особи можуть вибирати між різними пенсійними планами.

Медичне Страхування. Франція: Має універсальну систему загального медичного страхування, яка фінансується з обов'язкових внесків громадян та державних коштів. Приватне медичне страхування є доповненням до цієї системи. Німеччина: Має обов'язкову систему медичного страхування, яка фінансується спільними внесками роботодавців та працівників. Також існує можливість придбання приватного медичного страхування.

Соціальна Допомога та Безробіття. Франція: Має систему соціальної допомоги для осіб у складних життєвих ситуаціях. Система безробіття забезпечує допомогу особам, які втратили роботу. Німеччина: Має схожі соціальні програми, але система безробіття більше акцентує на активному підході, який включає перепідготовку та підтримку для пошуку нової роботи.

Сімейна Підтримка. Франція: Надає різноманітні допомоги сім'ям, включаючи сімейні виплати та допомогу по догляду за дітьми. Німеччина: Має схожі програми, де надається фінансова підтримка сім'ям та існують допомоги для батьків у вихованні дітей.

Допомога Інвалідам. Франція: Надає різні види допомоги інвалідам, включаючи фінансову підтримку та послуги реабілітації. Німеччина: Має подібні програми, які забезпечують допомогу та підтримку для осіб з обмеженими можливостями.

Обидві країни вкладають значні зусилля у забезпечення соціального захисту своїх громадян, але підходи можуть відрізнятися в деталях, враховуючи культурні та історичні відмінності.

Перед тим як вдаватися до аналізу соціального захисту в країнах Європейського Союзу та в Україні, важливо врахувати низку факторів, що визначають основні відмінності в цих системах. Зокрема, різноманітність історичних, економічних та культурних контекстів впливає на формування та розвиток систем соціального захисту в окремих країнах.

Для окреслення та обрання перспектив для майбутнього розвитку соціального захисту населення в Україні, за допомогою порівняльного аналізу ми спробуємо виокремити ключові відмінності між соціальним захистом у Європейському Союзі та в Україні.

Рівень соціальних виплат. Україна стикається з проблемою недостатньо високих соціальних виплат, зокрема, пенсій та допомоги безробітним. У порівнянні з країнами ЄС, де розміри соціальних виплат можуть бути значно вищими, громадяни України можуть відчувати фінансовий тиск, особливо у старечому віці.

Медичне Страхування та Охорона Здоров'я. Система медичного страхування в Україні потребує подальших удосконалень. У Європейських країнах громадяни мають доступ до більш розвинених та доступних медичних послуг. Україні важливо розвивати медичну інфраструктуру та забезпечувати високий рівень доступності медичних послуг для всього населення.

Система Пенсійного Забезпечення. Проблеми у сфері пенсійного забезпечення в Україні пов'язані з низькими розмірами пенсій та фінансовими труднощами системи. Розвиток у напрямку підвищення розмірів пенсій, а також ефективного управління фондами пенсійної системи, може покращити стан справ у цій сфері.

Боротьба з Бідністю. Україна має виклики у боротьбі з бідністю, особливо серед вразливих груп населення. Європейські країни активно впроваджують програми соціальної підтримки, що спрямовані на зменшення впливу бідності.

Соціальна Інфраструктура. Розвиток соціальної інфраструктури, такої як дитячі садки, школи та соціальні служби, є важливим завданням для забезпечення гідних умов життя громадян. Україні слід активно інвестувати в ці сектори.

Підтримка Сімей. Поліпшення системи підтримки сімей може включати в себе збільшення допомоги для багатодітних сімей, розвиток інфраструктури для дітей, такої як дитячі садки, а також створення програм для підтримки батьків у вихованні дітей.

Зайнятість та Професійне Навчання. Удосконалення системи освіти та професійного навчання може сприяти підвищенню рівня зайнятості серед населення. Розвиток якісної освіти та навчальних програм, що відповідають потребам ринку праці, може підвищити конкурентоспроможність працівників на міжнародному ринку.

Враховуючи особливості та складнощі фінансового забезпечення соціальної сфери було побудовано механізм реалізації фінансового забезпечення соціального захисту населення, враховуючи досвід провідних країн ЄС, механізм представлено на рисунку 3.3.

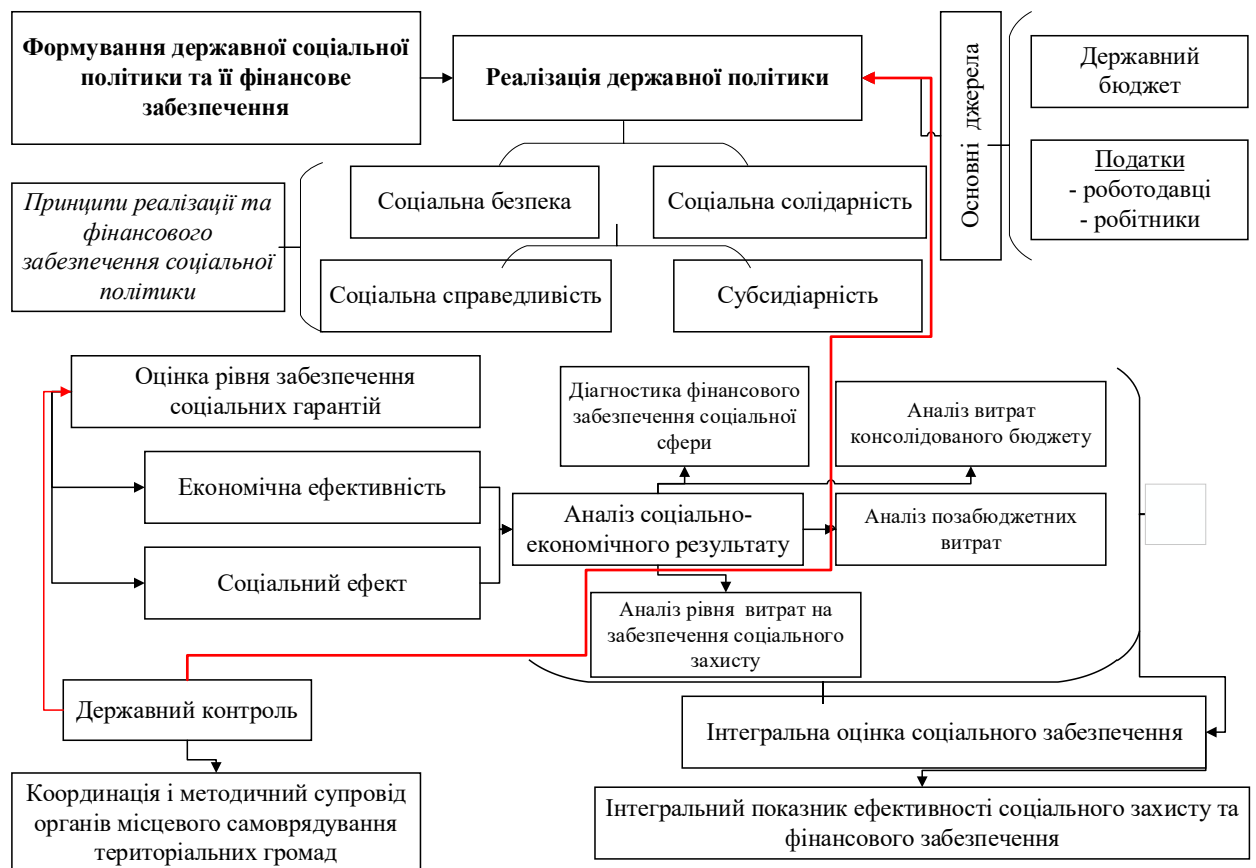

Рис. 3.3 Механізм фінансування соціального захисту населення України
Побудовано автором за матеріалами: [25]

Виходячи з наведеного, бачимо, що цей механізм реалізується на певних принципах, а саме дотримання соціальної безпеки, солідарності, соціальної справедливості та субсидіарної. Постійно здійснюється оцінка рівня фінансових соціальних гарантій, для того, що механізм був реалізовано постійно здійснюється аналіз ситуації з витратами, діагностика фінансування,

що є доцільним, а що час пере розглянути, і весь час всі процеси здійснюються під державним контролем (червона стрілочка), а контроль в свою чергу включає в себе координацію та методичний супровід органів місцевого самоврядування. Важливо враховувати, що фінансове забезпечення соціального захисту - це складний та довготривалий процес, і Україна прикладає зусилля до його вдосконалення, але є певні аспекти, в яких є місце для подальших поліпшень. Враховуючи ці аспекти та активно впроваджуючи заходи для вирішення проблем, Україна може поступово покращувати свою систему соціального захисту населення та наближати її до стандартів Європейського Союзу.

3.2. Перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції

В умовах ринкових трансформацій та невід'ємної євроінтеграції актуальним викликом для України є впровадження прозорої та чіткої стратегії для ефективного державного регулювання системи соціального захисту та соціального забезпечення, а також належного фінансування цих напрямків. Це повинно взаємодіяти з формуванням високого рівня якості життя та підвищенням добробуту населення шляхом встановлення високих соціальних стандартів і сприянням становленню здорового соціального клімату в країні. Такий підхід дозволить державі відновити довіру громадян до інститутів влади та віру в соціальну справедливість. Це можливо шляхом раціонального використання економічних та правових інструментів державного впливу, забезпечуючи тим самим баланс між потребами суспільства і ефективністю регуляторного втручання.[17]

Євроінтеграція для України — це не лише перехід до європейських стандартів у сфері економіки та політики, але й суттєві зміни в соціальній сфері країни. Цей процес вимагає адаптації та удосконалення систем соціального захисту, щоб вони відповідали вимогам Європейського Союзу.

Однією з основних переваг євроінтеграції для України є стимул до змін у соціальній сфері. Для наближення до членства в ЄС, Україна зобов'язана адаптувати свою систему соціального захисту до європейських стандартів. Це включає вдосконалення медичного обслуговування, реформу пенсійної системи, підвищення якості освіти та інші важливі аспекти.

Перехід до європейських стандартів у соціальній сфері передбачає інтеграцію кращих практик та інновацій, що дозволить підняти якість життя українського населення. Заходи з соціального захисту стануть більш ефективними, транспарентними та орієнтованими на реальні потреби громадян.

Крім того, увійшовши до європейського співтовариства, Україна матиме можливість використовувати європейські фонди для розвитку соціальної інфраструктури. Це дозволить значно покращити умови надання медичних послуг, розвитку освіти та інших ключових напрямків соціального захисту.

Узгоджена зміна соціальної політики стане необхідним етапом для узгодженого вступу до Європейського Союзу та сприятиме створенню стійкого та сучасного суспільства в Україні.

У контексті економічних та політичних процесів в Україні визначається необхідність у прийнятті нових законодавчих актів та реалізації ефективних заходів у системі соціального захисту та соціального забезпечення населення. Повноваження України на шляху до європейської інтеграції вимагають суттєвих змін у сфері соціального захисту. Важливо наголосити, що досягнення цілей ЄС потребує не лише економічного зростання, але й створення інституційних механізмів, що сприяють цьому процесу. Це взаємодія пов'язана з формуванням в Україні соціального середовища, яке ґрунтується на європейських традиціях соціальної державності. Вода нових ініціатив у цьому напрямі сприятиме розвитку стійкої та ефективної системи соціального захисту громадянства.[18]

На перший погляд, слід відзначити, що в умовах сучасного ринкового середовища держава обмежена своїми фінансовими можливостями і не може

забезпечити соціальне покриття всіх категорій населення. Проте, не зважаючи на це обмеження, належний соціальний захист та соціальне забезпечення громадян визнаються прямими наслідками того, що Конституція України визначає нашу державу як соціальну. Держава має обов'язок надавати соціальне забезпечення особам, які не отримують виплати з соціальних страхових фондів.

Таким чином, вирішення проблем соціальної сфери вимагає активних соціальних реформ. Важливим питанням є розширення соціального покриття для бідного населення та удосконалення механізмів адресності при наданні соціальної підтримки. Щоб досягти цих цілей, слід працювати над оптимізацією фінансових можливостей держави та розвитком ефективних інструментів реалізації соціальних програм.

В умовах сучасного ринкового середовища та динамічних процесів євроінтеграції в Україні, оптимізація системи соціального захисту та соціального забезпечення визначається необхідністю глибоких трансформацій у бюджетно-податковій політиці, реформуванням інституційних структур управління, а також удосконаленням стратегічного прогнозування соціально-економічного простору насування.

Для досягнення цих цілей необхідно глибше дослідження теоретико-методологічних засад фінансового забезпечення системи соціального захисту населення та розкриття її сутності, як невід'ємної частини регуляторного механізму фінансової політики. Важливим етапом є посилення взаємозв'язку фінансового регулювання з динамікою соціально-економічного розвитку, що забезпечить ефективність і сталість системи.

У сучасних економічних умовах важливим стає обґрунтування напрямків удосконалення механізму фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення з урахуванням світового досвіду та стратегічних завдань соціально-економічного розвитку. Перспективною є еволюція положень, що стосуються бюджетних, податкових, страхових та кредитних

механізмів, які лягають в основу системи соціального захисту та соціального забезпечення.

Система соціального захисту України стикається з численними проблемами, які потребують негайного вирішення: недостатня ясність у законодавстві, існування неупорядкованої системи соціальних пільг, проблеми з фінансуванням та бюрократією в управлінні соціальним захистом.

Основним інструментом для реалізації державної політики в сфері соціального захисту та підвищення ефективності соціальних витрат є середньо та довгострокове планування, яке дозволяє належним чином керувати бюджетним процесом, визначати головні цілі та пріоритети.

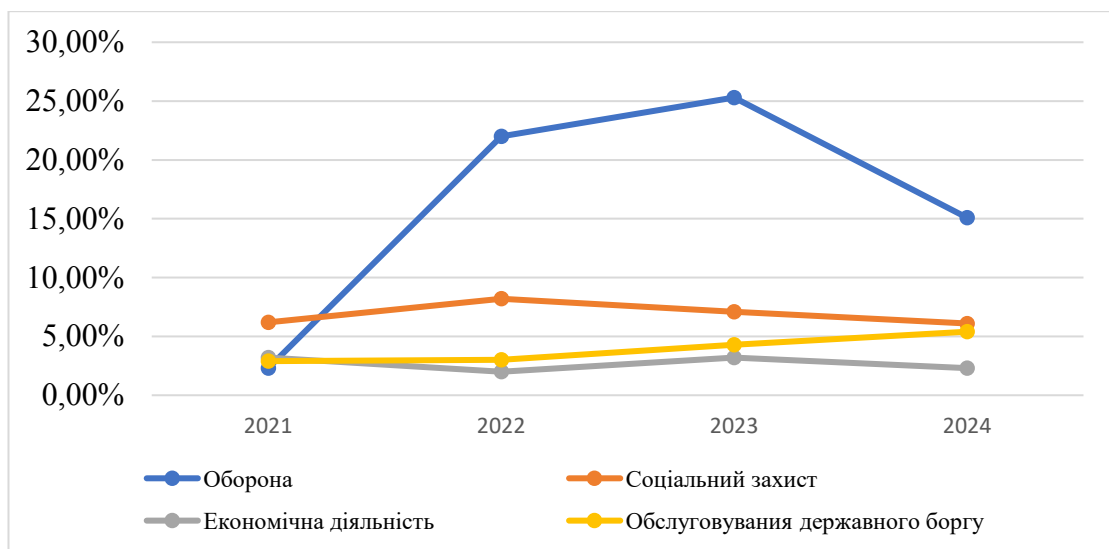

Рис. 3.4. Видатки Державного бюджету України в 2021-2024 роках у % до ВВП Побудовано автором за матеріалами: [60; 62]

Стратегічними пріоритетами бюджетної політики на наступний рік залишаються ті самі ключові напрямки, що й на сучасному етапі – це фінансування оборони, забезпечення громадського порядку, забезпечення безпеки, соціальний захист населення та вирішення завдань, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу. Графічне відображення обсягів витратків Державного бюджету щодо ВВП в період з 2021 по 2024 рік представлено на рисунку 3.2.[60;62]

Проект бюджету передбачає зниження відносної частки фінансування оборони, переходячи від 22% ВВП у 2022 році та 25,3% за планом на 2023 рік

до 15,1% у 2024 році. Варто відзначити, що обсяг видатків на оборону в 2024 році не є кінцевими, і навіть при цьому він вдев'ятьох разів перевищує показник 2021 року. В даному контексті стає очевидним, що у разі продовження активних бойових дій витрати на цю сферу можуть піддаватися перегляду, як це вже траплялося у 2022-2023 роках.

Фінансування видатків на соціальний захист та забезпечення (включаючи трансфери Пенсійному фонду) у 2024 році складатиме 6,7% від ВВП, що точно відповідає показнику 2021 року, але не досягає рівнів 2022 і 2023 років (8,8% і 7,8% ВВП відповідно). Починаючи з наступного року, розпочнуться роботи з трансформації програм соціальної підтримки населення в один єдиний базовий рівень соціальної допомоги, заснованої на уніфікованих критеріях визначення загального доходу сім'ї та її фінансово-майнового стану.

Проект бюджету передбачає виділення коштів у розмірі 13,6 млрд гривень на реалізацію програм та заходів у справах ветеранів. Зокрема, на забезпечення житла передбачено 5,7 млрд гривень, на створення інституту помічника ветерана при переході від військової служби до цивільного життя – 3,8 млрд гривень (15 тисяч помічників ветерана), а на заходи з ментальної, спортивної, фізичної, психологічної реабілітації та професійної адаптації військовослужбовців – 2,6 млрд гривень.[62;63]

Отже, визначені зміни у розмірах і структурі бюджетних видатків на 2024 рік свідчать як про об'єктивно обумовлені трансформації економічного і соціального контексту України у період війни, так і результативні рішення та досягнення учасників бюджетного процесу. Під час подальшого аналізу проекту бюджету крайньою метою є забезпечення спрямованості всіх гілок державного апарату на успішне ведення бойових дій, зміцнення національної економіки та збереження людського капіталу і соціальної стабільності в країні.

Важливо враховувати взаємодію всіх структур та забезпечувати високий рівень координації для досягнення перемоги над ворогом та підтримки національного процвітання.

Покращення фінансового забезпечення соціального захисту не можливе без укріплення фінансової бази та підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів. Державна система фінансування соціальних виплат в Україні потребує реформування і застосування принципів надання та фінансування державної соціальної допомоги з метою спрощення процесів та покращення підтримки тих, хто дійсно потребує соціального захисту.

Аналізуючи структуру бюджетних коштів, спрямованих на соціальний захист та соціальне забезпечення, виявивши ключові недоліки та виклики в процесі їх формування та використання, і враховуючи позитивний досвід розвинених економік, ми можемо запропонувати конкретні заходи для поліпшення соціальної політики та оптимізації бюджетних ресурсів:

1. Підвищення рівня доходів громадян, включаючи збільшення соціальних стандартів, таких як прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата.

2. Здійснення активної політики зайнятості з метою швидкого відновлення працездатності безробітних та створення умов для зменшення рівня неофіційного працевлаштування.

3. Збільшення цільового призначення соціальної допомоги та перехід до монетизації системи пільг.

4. Оптимізація видатків у сфері соціального забезпечення, включаючи перегляд пільг, особливих пенсій, розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, а також поширення платних послуг.

5. Збільшення кількості працездатних осіб, які мають доступ до соціального страхування.

Усі ці заходи спрямовані на забезпечення фінансової стійкості соціальної сфери та покращення якості життя населення. Фінансування соціальної сфери залишається головним пріоритетом у державних видатках України, і розміри коштів, спрямованих на соціальні цілі, займають значну частину Державного бюджету України.

Висновки до третього розділу

1. Визначено механізм фінансування та формування ефективної політики соціального захисту. Аналіз механізму фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції виявив його потребу у увазі та оптимізації. Порівняння з практикою країн Європейського Союзу, зокрема Німеччини та Франції, відокремило ключові відмінності та зазначило області для подальшої роботи. Систематично порівняно механізми фінансування соціального захисту України з практикою Німеччини та Франції, виявлено ключові відмінності та визначено області для подальшої адаптації. Порівняльний аналіз механізмів фінансування соціального захисту України з Німеччиною та Францією дозволив виявити ключові відмінності та визначити аспекти, які потребують адаптації до європейських стандартів. Основні проблеми у фінансуванні соціального захисту, такі як нестача ресурсів та неефективність розподілу коштів, були ідентифіковані. У контексті виявлених труднощів запропоновано конкретні заходи для удосконалення системи, зокрема перегляд структури витрат та впровадження ефективних механізмів моніторингу та контролю.

2. Окреслено перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення України в умовах євроінтеграції. Визначено, що перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту в Україні нерозривно пов'язані з адаптацією до європейських стандартів. Висунуто питання щодо подолання викликів, пов'язаних з євроінтеграцією, та підкреслено, що цей процес вимагає адаптації та вдосконалення не лише законодавства, але й самої системи фінансування. Застосування статистичних даних підтверджує важливість запропонованих змін у системі фінансування соціального захисту та їх потенційний позитивний вплив на рівень життя населення. Покращення механізмів фінансування соціального захисту є критичним завданням для забезпечення стабільності та підвищення якості життя громадян України в умовах євроінтеграції.

ВИСНОВКИ

1. В результаті аналізу були чітко визначені та окреслені основні аспекти соціального захисту населення України. Виявлено, що ця складна система спрямована на систематизацію соціальних відносин та гарантування рівноправності в доступі до ресурсів та послуг для всіх верств населення. Акцент було зроблено на стратегічному значенні соціального захисту для стабільності та гармонії в суспільстві, що визначає його необхідність та актуальність в умовах сучасних викликів. Важливо розглядати соціальний захист не лише як соціальну витрату, але і як інвестицію в розвиток людського капіталу. Сприяння освіті, здоров'ю та соціальній інтеграції може стати ключовим фактором для створення стійкого та конкурентоспроможного суспільства. Такий аналітичний підхід дозволяє чітко усвідомити основні напрямки дії та вдосконалення системи соціального захисту для забезпечення соціальної справедливості та ефективності її функціонування. Розглянуто теоретико-методичні аспекти фінансування соціального захисту населення. Визначено сутність соціального захисту як системи, що систематизує соціальні відносини та забезпечує рівноправності у доступі до ресурсів та послуг.

2. Аналізуючи роль фінансування в системі соціального захисту населення, ми прийшли до важливого висновку. Фінансування виступає не лише як фінансова складова, але і як стратегічний керований механізм, що визначає ефективність та стабільність цієї системи. Забезпечення необхідних фінансових ресурсів є ключовим аспектом здатності системи виконувати свої завдання та відповідати на виклики, що ставляться перед сучасним суспільством. Визначено, що ефективність соціального захисту безпосередньо залежить від обсягу та стабільності фінансових ресурсів, таких як державний бюджет та інші джерела фінансування. Виявлено, що високий рівень витрат у сфері соціального забезпечення породжує питання ефективності та оптимізації використання ресурсів, зокрема за необхідності прозорого механізму витрат

та їх розподілу. Такий фінансовий підхід відкриває шлях до раціонального розподілу коштів та розвитку ефективних механізмів управління, що сприяє стійкості та адаптації системи соціального захисту до зростаючих викликів та потреб населення.

3. В ході аналізу, було визначено, що використання різноманітних методів та інструментів є важливим етапом у розумінні ефективності та оптимізації фінансових ресурсів для соціального захисту населення. Зокрема, аналіз бюджету, соціальних показників, дослідження механізму фінансування та аналіз євроінтеграції надає повний обсяг інформації для розробки ефективної політики соціального захисту. Також розглянуті методи та інструменти дослідження використання фінансових ресурсів для підтримки системи соціального захисту.

4. Ретельно розглянуто основні джерела фінансування та проведена оцінка поточних витрат у контексті євроінтеграційних процесів. Визначено, що основними джерелами фінансування соціального захисту в Україні є державний бюджет, соціальні внески та благодійні внески. Ці джерела взаємодіють, створюючи систему забезпечення населення. В результаті глибокого аналізу основних джерел фінансування та оцінки поточних витрат в дослідженні виявлені ключові аспекти фінансування. Оцінка ефективності поточних витрат врахувала різноманітні фактори, такі як інфляція та зміни в економічній кон'юнктурі. Зазначений аналіз надає глибоке уявлення про стан фінансового забезпечення, дозволяючи визначити перспективи оптимізації та удосконалення системи фінансування. Аналізуючи тенденції та структуру витрат у сфері соціального забезпечення в Україні, очевидно, що ця галузь є однією з найбільш витратних у рамках державного бюджету. Тому проблеми, пов'язані з фінансовим забезпеченням соціального захисту, є надзвичайно актуальними на сьогодні. Обговорено, що фінансове вирішення проблем соціального захисту стає особливо актуальним в контексті євроінтеграції, вимагаючи адаптації та інноваційних рішень.

5. Розглянуто вплив євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення. У результаті аналізу впливу євроінтеграційних змін на механізми фінансування соціального захисту населення було визначено, що цей процес має значущий вплив на функціонування системи соціального захисту. Євроінтеграційні зміни впливають на стандарти, правила та ефективність використання фінансових ресурсів у сфері соціального захисту. Аналіз показав, що зміни в євроінтеграційних процесах вимагають адаптації механізмів фінансування до нових стандартів та вимог. Важливою частиною цього процесу є вирішення викликів та проблем, які виникають внаслідок гармонізації з європейськими нормами та стандартами в галузі соціального захисту. На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що ефективне фінансування соціального захисту в умовах євроінтеграції потребує не лише адаптації внутрішніх механізмів, але й розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Це може відкривати нові можливості для розвитку системи соціального захисту та забезпечення сталого соціального добробуту населення в контексті європейських стандартів.

6. Проведено аналіз сучасного стану фінансування соціального захисту населення в Україні з урахуванням євроінтеграційних процесів. Визначено сучасний стан фінансування соціального захисту в Україні, виявивши основні труднощі та виклики. В результаті дослідження, присвяченого аналізу сучасного стану фінансування соціального захисту населення в Україні з урахуванням євроінтеграційних процесів, виявлено, що сучасна система фінансування стикається з рядом проблем, викликаних євроінтеграційними змінами, такими як зміна стандартів і правил. Важливим аспектом є вплив цих процесів на ефективність фінансового забезпечення соціального захисту. Дослідження дозволило виявити потребу у стратегічних реформах для адаптації системи фінансування до нових реалій євроінтеграції. Важливим є підвищення ефективності використання фінансових ресурсів для забезпечення належного рівня соціального захисту населення. Висновки аналізу надають

підстави для розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію фінансового забезпечення соціального захисту та підвищення його ефективності в умовах євроінтеграційних змін. існуюча система соціального захисту потребує серйозної реформи та модернізації для наближення до європейських стандартів. Реформи повинні спрямовуватися на покращення якості медичного обслуговування, ефективність пенсійної системи та доступ до якісної освіти.

7. Проаналізовано механізм фінансування соціального захисту в умовах євроінтеграції та євроінтеграційних процесів. Запропоновані рекомендації спрямовані на забезпечення сталого фінансового забезпечення соціальних програм, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та підтримку соціальної справедливості у контексті євроінтеграційних змін. проведена порівняльна характеристика між країнами ЄС, зокрема Німеччиною та Францією, в рамках аналізу механізмів фінансування соціального захисту, виявила важливі відмінності та спільні риси. Однією з ключових відмінностей є структура фінансування. Наприклад, Німеччина, визначаючись як соціально-економічна держава, акцентує увагу на системі обов'язкового соціального страхування та широкому використанні різних фондів, включаючи пенсійний та медичний. З іншого боку, Франція визначається більш централізованою системою з більш великою роллю державних витрат у сфері соціального захисту. Порівняльний аналіз також враховував аспекти ефективності та сталості систем соціального захисту. Виявлено, що обидві країни активно працюють над вдосконаленням своїх механізмів, враховуючи демографічні зміни та економічні фактори. На підставі цього порівняльного аналізу можна визначити кращі практики та інноваційні рішення, які можна впровадити в контексті України з метою покращення фінансування соціального захисту населення в умовах євроінтеграції. Отже, на основі проведеного аналізу можна визначити важливі напрямки для вдосконалення механізмів фінансування соціального захисту в контексті євроінтеграції, що включає в себе вдосконалення правового

регулювання, оптимізацію витрат, а також удосконалення системи моніторингу та контролю за використанням фінансових ресурсів.

8. Розглянуто перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту населення в Україні в умовах євроінтеграції. Обговорено перспективи розвитку системи фінансування соціального захисту в умовах наближення до Європейського Союзу та запропоновано конкретні заходи для її вдосконалення. важливо звернути увагу на прозорість та ефективність механізмів надання соціальної допомоги, щоб вони були спрямовані на тих, хто цього дійсно потребує. Зазначено, що процес євроінтеграції може стати стимулом для інноваційного розвитку та залучення нових джерел фінансування соціального захисту. Пропонується сприяти розвитку та підтримці галузей з високим потенціалом. Удосконалення адміністративних процедур та впровадження сучасних технологій можуть сприяти покращенню цього аспекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Студентська бібліотека [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://surl.li/mhvzq>
2. О. Й. Хомин, О. І. Бутрин. Соціальний захист населення: суть поняття та еволюція. Науковий вісник львівського державного університету внутрішніх справ. – Режим доступу : <http://surl.li/mldor>
3. European Journal of Sustainable Development (2021), 10, 2, 219-230. Problems and Prospects of Budgetary Financing of Social Protection in Ukraine. URL: <http://surl.li/ndcmv>
4. The World Bank In Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/mldow>
5. Фармацевтична енциклопедія. Соціальний захист. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/mldpd>
6. В. В. Утвенко. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки. Міжрегіональна академія управління персоналом. – Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/syst_soc_zab.pdf
7. М. О. Кропивницький. Про поняття джерел фінансування соціального забезпечення. Навчально-науковий інститут права та психології. – Режим доступу: <http://surl.li/lbotq>
8. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua>
9. Державна казначейська служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
10. Захист населення. Стан системи соціального захисту в Україні на одноріччя конфлікту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://socialprotection.org/discover/blog/state-social-protection-system-ukraine-it-reaches-one-year-mark-conflict>

11. Урядовий портал України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-realizatsii-eksperymentalnoho-proe-a248>
12. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. Вісник НБУ. 2015. Січень. – Режим доступу: <http://surl.li/nkuid>
13. Болотіна, Є.В., Шубна, О.В., Бившева, Л.О. Особливості фінансування та управління системою соціального захисту населення в Україні. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/180113>
14. Грубляк О.М., Мацкуляк А.А. Роль бюджету в реалізації соціальної політики держави. Молодий вчений. 2017. No 10 (62). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3886/3830>
15. Європейська комісія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_123
16. European Sources Online. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europeansources.info>
17. Клименко А.Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. Теорія і практика правознавства. 2017. – Режим доступу: <http://surl.li/nkuln>
18. Мартинова Л.Б. Планування соціального захисту населення в контексті активізації євроінтеграційного процесу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2017. – Режим доступу: <http://surl.li/nkume>
19. Чорней Н. М. Аналіз системи соціального захисту населення у Німеччині. Буковинська державна фінансова академія, Україна. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/62456.doc.htm
20. Коваленко Л. Соціальний захист населення в Німеччині. Редакція часопису «Політика. Право. Життя». – Режим доступу: http://www.pollawlife.com.ua/2013/09/blog-post_3957.html
21. Підручники. [Електронний ресурс] / Механізм соціального захисту населення – Режим доступу: <https://pidru4niki.com>

22. Романець О.В. Система соціального захисту: досвід Франції. Наукові записки. Серія «Економіка». Випуск 10. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/132275731.pdf>
23. Холодніцький А.М. Сучасний стан соціального захисту в Україні. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/233.pdf>
24. Студентська бібліотека [Електронний ресурс] / 7.2. Основні складові системи соціального захисту. – Режим доступу : <https://buklib.net/books/35852/>
25. Студентська бібліотека [Електронний ресурс] / 7.3. Організаційна структура системи соціального захисту. – Режим доступу : <https://buklib.net/books/35853/>
26. Сидор. І. П. Бюджетне забезпечення соціального захисту населення: теоретичні аспекти і вітчизняна практика. Електронний журнал «Ефективна економіка». – Режим доступу : <http://surl.li/nltbt>
27. Шкуропацький О. І. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту офіцерського складу збройних сил України. – Режим доступу : <http://surl.li/nltgx>
28. Попов В. М., Неревская К. І. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. – Режим доступу : <http://surl.li/nltij>
29. Конституційний Суд України [Електронний ресурс] /4.1.2. Межі та обмеження. Втручання. – Режим доступу : <http://surl.li/nltkp>
30. Марич М. Г. Соціальне страхування. Навчальний посібник. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича 2022. – Режим доступу : <http://surl.li/nltsi>
31. Денисенко К. В. Державна політика у сфері соціального захисту: аналіз понятійно-категоріального апарату. / Ефективність державного управління. - 2017. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_2_13
32. Данилюк О. І. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/52.pdf

33. Долінська Р. Г. Державні фінанси. Навчальний посібник для студентів інженерно-економічних спеціальностей всіх форм навчання. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50574959.pdf>
34. Огінська А. Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. Економічна наука. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/29.pdf
35. Мартинова Т. О. Бюджетне фінансування соціокультурної сфери та напрямки його реформування. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/42032225.pdf>
36. Будеянський Б. С. Проблеми та перспективи публічного управління бюджетним фінансуванням соціального захисту населення в Україні. Наукові перспективи № 4(34) – 2023. – Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/4374/4398>
37. Файловий архів [Електронний ресурс] / Соціальні страхові фонди як суб'єкти права соціального забезпечення. – Режим доступу : <https://studfile.net/preview/4531292/page:23/>
38. Лисенко І. В. Соціальна інфраструктура як основа формування людського потенціалу в системі європейських координат. /№ 2(14) (2018): Проблеми і перспективи економіки та управління. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/154829>
39. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. [Електронний ресурс] / Фонд імені Фрідріха Еберта, 2017. – Режим доступу: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf>
40. Євсєєва О. О. Формування і розвиток соціальної інфраструктури муніципальних утворень. International electronic scientific journal. – 2016. – No 6(11). – Режим доступу: <http://surl.li/npoqk>
41. Європейський консиліум [Електронний ресурс] / Відповідь Європейського Союзу на інвазію Росії в Україну. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>

42. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України [Електронний ресурс] / ЄС підтвердив непохитну підтримку України. – 2023. – Режим доступу: <http://surl.li/nppbf>
43. Європейська комісія. [Електронний ресурс] / Відновлення та відбудова України. – Режим доступу: <http://surl.li/npphb>
44. Рубрика медіа рішень. [Електронний ресурс] / Соціальні питання в бюджеті 2023: чи є євроінтеграційний поступ. – Режим доступу: <https://rubryka.com/blog/social-budget-2023/>
45. Кабанець Ю. Аналітична записка. [Електронний ресурс] / Соціальна політика і зайнятість: наскільки Україна готова до вступу в ЄС. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/soczpolityka-i-zajnyatist-v-yes-2.pdf>
46. Верховна Рада України. [Електронний ресурс] / Пояснювальна записка до проекту Закону України. Про Державний бюджет України на 2024 рік. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796>
47. Кабінет міністрів України. [Електронний ресурс] / Постанова про реалізацію протягом опалювального сезону 2023-2024 років експериментального проекту щодо надання додаткової підтримки населенню на придбання твердого пічного побутового палива. № 1173. - 2023 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1173-2023-п#n2>
48. Європейський парламент. [Електронний ресурс] / Багатостороння фінансова допомога Україні - 2023 р. – Режим доступу: <http://surl.li/npxfv>
49. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України [Електронний ресурс] / До бюджету України надійшли \$1,25 мільярда грантових коштів від США – 2023. – Режим доступу: <http://surl.li/ljhlm>
50. Конституційний Суд України. [Електронний ресурс] / 4.4.6. Право на соціальний захист. – Режим доступу: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/446-pravo-na-socialnyy-zahyst>
51. Стефанків О. М., Данилишин В. І. До проблеми пошуку ефективних механізмів планування та здійснення соціальних видатків у реалізації

соціальної політики держави. – 2019 р. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7192>

52. Ільчук Л. І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні. – Режим доступу: <http://surl.li/ajvru>

53. Грішнова О. А., Новіков В. М., У.Я. Садова. Економічна ефективність. Національна академія наук України. – Режим доступу: <http://surl.li/npygl>

54. Смирнова І. І., Лихошва О. Ю., Рак Н. В., Горієва. Л. А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу № 3(61). – 2020 р. – Режим доступу: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/190/191>

55. Філіпчук В.Р. Тенденції та проблеми фінансового забезпечення соціального захисту населення за умов глобалізації. Випуск 31. – 2018 р. – Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2018/31_2018/29.pdf

56. Протокол. Юридичний інтернет ресурс. [Електронний ресурс] / Стаття 27. Здійснення Кабінетом Міністрів України права законодавчої ініціативи. – Режим доступу: <http://surl.li/nqnim>

57. Верховна Рада України. [Електронний ресурс] / Парламентський контроль: практичні поради та рекомендації для підвищення ефективності – Режим доступу: <http://surl.li/fzdla>

58. Міністерство економіки України. [Електронний ресурс] / Виконавчі органи міських рад (міста обласного значення) – Режим доступу: <https://regulation.gov.ua/catalogue/regulators/id134/functions>

59. Політика. Право. Життя. [Електронний ресурс] / Соціальний захист населення в Німеччині. – 2021 р. – Режим доступу: <http://surl.li/nqodr>

60. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс] / Державний веб-портал бюджету для громадян – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/open-budget-webportal>

61. А. В. Фурман. Навчальний посібник. Історія соціальної роботи. Тернопіль ТНЕУ. – 2014. – Режим доступу: <http://surl.li/nqywf>

62. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс] / Бюджетна декларація на 2022 – 2024 роки. – Режим доступу: <http://surl.li/lslak>

63. Богдан Т. Дорослий погляд на світ. [Електронний ресурс] / Бюджет-2024: яких змін очікувати? – Режим доступу: <http://surl.li/nqzkv>

64. Кваліфікаційна робота магістра: методичні рекомендації до виконання (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини» / уклад. Л.І. Григорова – Беренда, О.А. Довгаль, Н.А. Казакова, С.А. Касьян, Н.В. Непрядкіна, О.В. Ханова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. – 44с.